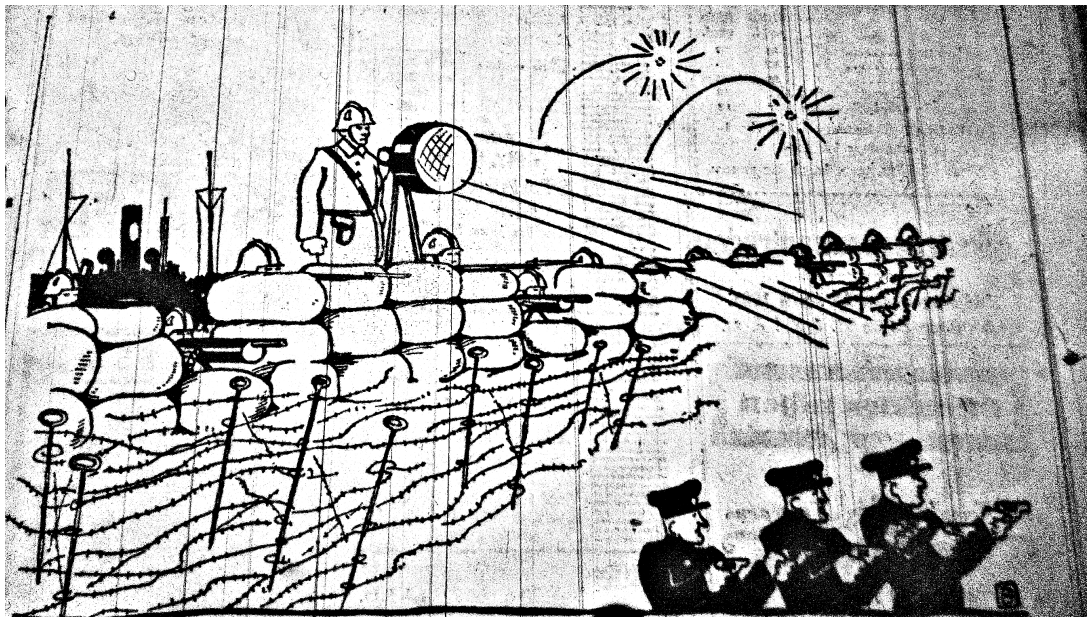

Lunds universitet
Historiska institutionen
HIS K01
Seminarieledare: Eva Helen Ulvros
Handledare: Lars Edgren

Brädgårdskravallerna i Halmstad

En pressanalytisk studie av olika självbilder inom arbetarrörelsen
våren 1931

(Teckning över militär och polis i Halmstad ur *Folkets Dagblad* 26 april 1931)

Jesper Hillbom

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Frågeställning	5
1.2 Material	6
2 Teori och metod	8
2.1 Massmedia	8
2.2 Pressanalys	8
3 Tidigare forskning	9
3.1 Bilden av arbetarrörelsens historia och politiskt våld	9
3.2 Brädgårdskravallerna	11
4 Bakgrund	12
4.1 Arbetsmarknad och klasskamp	12
4.2 Arbetarrörelsens struktur	13
4.3 Lågkonjunktorens effekter	15
4.4 Brädgårdskravallerna	15
4.4.1 Strejk vid brädgårdarna i Halmstad	15
4.4.2 Strejkbrytare och fridlysning av hamnområdet	16
4.4.3 Kravallerna	18
4.4.4 Hot om generalstrejk och militärt ingripande	20
4.4.5 Uppgörelsen	21
4.5 Ådalen	22
4.6 Tidslinje	23
5 Analys	24
5.1 Synen inom arbetarrörelsen på våld av och mot strejkbrytare	24
5.1.1 ”Uppvaktningen”	25
5.1.2 Skarpa eller lösa skott	26
5.1.3 Konfrontationer under kravallerna	26
5.1.4 Strejkbrytarnas beväpning	29
5.1.5 Diskussion	29
5.2 Synen inom arbetarrörelsen på våld av och mot statsmakten	30
5.2.1 Statsmaktens neutralitet	30
5.2.2 Kosacker eller Zörgieblar	32
5.2.3 Edvin Jansson, hjälte, renegat eller osynlig	33
5.2.4 Varför drog polisen pistol?	34
5.2.5 Bilden av militären	35
5.2.6 Diskussion	36
5.3 Arbetarrörelsens olika självbilder	37
5.3.1 Strejkbrytarnas ankomst	37
5.3.2 FCO:s Demonstration	38
5.3.3 Olika strategier	40
5.3.4 Diskussion	42
6 Slutdiskussion	43
6.1 Tidningarnas förhållande till partiet	43
6.2 Våldet	44
6.3 Tidningens fysiska närvaro som påverkande faktor	45
6.4 Inställningen till militären	46
6.5 Arbetarrörelsen självbild	46
6.6 En grov gruppering av tidningarna	47
7 Avslutning	47
Källhänvisning	48

1. Inledning

Händelserna i Ådalen 14 maj 1931, då fem personer dödades och flera skadades då de besköts av militär, är fortfarande något välkänt i Sverige. Det skedde i samband med en demonstration mot strejkbrytare som skickats till Ådalen. Det exakta händelseförloppet har länge varit omstritt; historiker, politiska partier, fackföreningar och kulturarbetare har bidragit till flera olika bilder. Även arbetarrörelsen, som åtminstone fyra av fem dödsoffer tillhörde, har misslyckats med att föra fram en enhetlig berättelse. Ådalen har blivit förknippat med saker som kom senare; saltsjöbadsavtalet, folkhemmet och välfärdsprojektet kopplas till denna fruktansvärda händelse. Men ådalshändelserna, som allt annat, har en bakgrund. Det var självklart flera andra händelser som ledde fram till de ödesdigra minuter då militären öppnade eld mot demonstranterna. Under decenniet före ådalshändelserna utspelade sig flera arbetsmarknadskonflikter och dessa fick inte sällan en våldsam utgång.

En av de händelserna skedde brädgårdskravallerna i Halmstad endast tre veckor tidigare. I tidningen *Social-Demokraten* fanns dagen efter skotten i Ådalen en artikel med rubriken ”Ådalsstridernas förhistoria” och där står det såhär om strejkbrytarna: ”Det uppgives med bestämdhet att åtskilliga av dem tillhörde det slödder och de kriminella element som deltog i Halmstadkonflikten”.

Brädgårdskravallerna var en händelse som i flera avseenden liknade den i Ådalen. Det var en strejk emot lönessänkningar i trävaruindustrin, och arbetsgivarna kallade in strejkbrytare. När konfrontationen mellan arbetarna och strejkbrytarna blev våldsam och strejkbrytarnas verksamhet ansågs hotad satte myndigheterna in militärt skydd. I den kommunistiska tidningen *Ny Dag* stod det två dagar innan skotten i Ådalen såhär om strejkbrytarna: ”Ådalsarbetare, tag emot dem som de togs emot i Halmstad.”

Strejkbrytare är inte något som enbart hör historien till. Våren 2013 körde Fria Moderata Studentförbundet under namnet Amalthea-linjen i samband med en kommunalarbetarstrejk en hyrd minibuss vid en sträcka mellan två sjukhus i Stockholm. Aktionen vållade stor ilska och protester och busskjutsen ställdes in efter en och en halv dag.¹ Under hösten 2013 körde också representanter för Almegagruppen färjor i samband med Seko Sjöfolks strejk, facket tolkade det hela som strejkbryteri och agerandet ledde även här till protester i både sociala media och på plats².

1 ”Moderat ungdomsförbund kör 'strejkbrytarbuss'” och ”M-studenterna avbryter sin busslinje” Metro 19-20 juni 2013 www.metro.se (Hämtat 2014-01-02).

2 ”Personalen vågar inte arbeta” Svenska Dagbladet 7 november 2013 svd.se (Hämtat 2014-01-02).

Inte heller det politiska våldet är frånvarande i dagens Sverige. Den 20 november 2013 gjorde polisen ett tillslag mot medlemmar i Revolutionära fronten och beslagtogs ”gatustridsvapen och brandbomber”.³ Några veckor senare attackerades en antinazistisk demonstration i en förort utanför Stockholm av militanta nazister.⁴ Den kommunistiska organisationen Röda Frontförbundet som fanns under 1930-talet i Sverige kopplade på den tiden samman fascismen och strejkbryteriet, båda ansågs vara arbetarrörelsens fiender.⁵ Även idag utesluts medlemmar ur till exempel Transportarbetarförbundet för att de är medlemmar i Sverigedemokraterna.⁶ Jag menar att arbetarrörelsen fortfarande är en viktig politisk aktör som fortfarande möter liknande problem som den stod inför på 1920- och 1930-talet.

I den politiska debatten idag och i vår historieskrivning lyfts ofta den svenska modellen fram. En samhällsmodell med tydliga parter på arbetsmarknaden som genom kompromisser och ömsesidigt ansvarstagande gör upp om villkoren. Den beskrivs ofta som något bestående och positivt, av företrädare över så gott som hela det politiska spektrumet.⁷ Den framställs också som något som inte uppkommit under 1900-talet utan som präglad Sverige under en betydligt längre tid. Stefan Nyzell lyfter fram några få våldsamma händelser han menar använts av andra som undantag för att bekräfta regeln; från klubbekriget 1696-97 och stora daldansen 1743 fram till marsoroligheterna i Stockholm 1848 och slutligen tiden kring storstrejken och revolutionsåren vid första världskriget 1908-18 och arbetsmarknadskonflikterna 1925-32.⁸ Det finns dock betydligt fler våldsamma händelser som fått lite plats i historieskrivningen och jag tror att det är nyttigt att bilden av Sveriges fredliga inrikespolitiska historia ifrågasätts genom att man lyfter upp dessa.

1.1 Frågeställning

Med den här uppsatsen har jag ambitionen att genom en pressanalytisk studie av brädgårdskravallerna i Halmstad ge en bild av arbetarrörelsens syn på politiska och fackliga kampmetoder i samband med strejker, vid tiden strax före skotten i Ådalen 1931, med ett särskilt fokus på strejkbryteriet och politiskt våld. Jag tror att man genom att skildra tiden före ådalshändelserna får en annan bild av åsikterna inom arbetarrörelsen under mellankrigstiden

3 ”Total vänsterextremister gripna av polis” www.svt.se 20 november 2013 (Hämtat 2014-01-02).

4 ”28 gripna när nazister attackerade antirasister” www.svt.se 15 december 2013 (Hämtat 2014-01-02).

5 *Proletärer! Arbetarorganisationer!* In i RFF! Röd Front nr 2 1931.

6 ”Transport fick rätt i att utesluta SD-politiker” expo.se 26 april 2013 (Hämtat 2014-01-02).

7 Moderaternas handlingsprogram – Ett modernt arbetarparti för hela Sverige (2013) s 3; Kristdemokraterna.se – Vår politik A-Ö Arbetsrätt; Centerpartiets Idéprogram 2013 s 11; Miljöpartiets partiprogram s 21; Folkpartiets partiprogram (2009) s 6; Sverigedemokraternas partiprogram (2011) s 25; Vänsterpartiets partiprogram: Makt över arbetet (2012).

8 Nyzell, Stefan Striden ägde rum i Malmö – Möllevångskravallerna 1926 En studie av politiskt våld i mellankrigstidens Sverige,, Malmö 2009 s 368.

eftersom de händelserna innebar en stor förändring av den politiska debatten och samhällsutvecklingen.

Jag har delat upp studien i tre olika teman som kan formuleras i följande frågor:

Hur var inställningen inom arbetarrörelsen till **våld mot strejkbrytare** när det utfördes av personer tillhörande arbetarrörelsen?

Hur var inställningen inom arbetarrörelsen till **våld av strejkbrytare** mot personer tillhörande arbetarrörelsen?

Hur var inställningen inom arbetarrörelsen till **våld mot myndigheterna** när det utfördes av personer tillhörande arbetarrörelsen?

Hur var inställningen inom arbetarrörelsen till **våld av myndigheterna** mot personer tillhörande arbetarrörelsen?

Hur var synen inom arbetarrörelsen på dess roll och uppgift vid strejk, kravaller och konfrontationer med strejkbrytare?

Blir svaren olika på de ovan ställda frågorna i tidningar beroende på deras koppling till LO, SAP och de två SKP-partierna och hur skiljer sig i såfall svaren?

Jag har valt att använda nationalencyklopedins definition av arbetarrörelsen: ”**arbetarrörelsen**, samlande benämning på de fackliga och politiska strävanden som har sin sociala bas i arbetarklassen och som syftar till att förbättra arbetarnas ekonomiska, sociala, kulturella och politiska ställning. [...] Den socialistiska eller socialdemokratiska rörelsen är synonymt med arbetarrörelsen”.⁹

1.2 Material

Jag har valt mitt källmaterial med ambitionen att spegla en inom arbetarrörelsen bred nyhetsrapportering och politisk kommentering av brädgårdskravallerna. Tidningarna representerar ett politiskt spektrum från vad som kan betecknas som militant kommunism till socialdemokratins högerkant, samtliga tidningar är officiella partiorgan. Jag har också valt partiorgan vars partier är en del av arbetarrörelsen samt verkar inom LO, därför har jag medvetet valt bort den syndikalistiska rörelsen. Det har jag gjort därför att den syndikalistiska synen på våld, arbetarrörelsen och strejkbrytare skiljt sig gentemot den övriga arbetarrörelsen sedan Ungsocialisterna bröt med SAP och bildade Ungsocialistiska partiet och SAC.¹⁰ Dessutom agerade de utanför det större

⁹ *arbetarrörelsen* <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/arbetarrörelsen>, Nationalencyklopedin, (Hämtad 2014-01-03).

¹⁰ *Sveriges Socialdemokratiska arbetarepartis sjunde ordinarie kongress* Stockholm 1908 s 135-152.

arbetarkollektiv som LO utgjorde. Med en annan frågeställning och ambition skulle syndikalistiska tidningen Arbetaren med fördel ha kunnat ingå i studien.

De dagstidningar jag har valt att inkludera i min studie är:

Hallands Folkblad som var en lokal ganska liten socialdemokratisk dagstidning som trycktes i Helsingborg och vars chefredaktör, Georg Swensson, var medlem i Halmstads stadsfullmäktige.¹¹

Social-Demokraten som var Socialdemokraternas huvudorgan och som trycktes i Stockholm. Chefredaktören var vid den här tiden Arthur Engberg som kan räknas tillhöra SAP:s vänsterkant. SAP:s partiledare Per-Albin Hansson var vid tiden för studien förbjuden att skriva i tidningen.¹²

Ny Tid var socialdemokratins organ i Göteborg och en av de tidningar som Per Albin Hansson fick skriva i. Johan Emil Rosén var chefredakör¹³.

Ny Dag var huvudorgan för ett av den tidens två kommunistiska partier. Dess chefredaktör Hugo Sillén gav partiet dess smeknamn ”Sillénarna”.

Folkets Dablad var organ för det kommunistiska partiet som inte tillhörde världspartiet Komintern. Partiet kallades Kilbomarna, även här efter tidningens chefredaktör Karls Kilbom.

Som referens har jag också sporadiskt jämfört tidningarnas artiklar med artiklar från *Hallandsposten* som är en liberal tidning som finns än idag och tidningen Halland som var en konservativ tidning. Dessutom har jag för att få en bättre bild av språkbruk och den politiska debatten granskat nummer samtida med tidsspannet för studien av följande tidningar:

Fackföreningsrörelsen, organ för Landsorganisationen.

Tiden, socialdemokratisk tidskrift för idédebatt.

Kommunistisk tidskrift, Sillénkommunisternas tidning för idédebatt.

Frihet, organ för Sveriges Socialdemokratiska ungdomsförbund.

I redogörelsen för konfliktens utveckling har jag ibland källhänvisningar till diverse protokoll från bland annat Transportarbetarförbundet i Halmstad. Dessa utgör inte en del av studien utan är enbart

11 *Hallands Folkblad* svenskuppslagsbok.se/ Svensk uppslagsbok (Hämtat 2014-01-02), *Föremål - S 3726* <http://www.hallandskonstmuseum.se/Samlingarna> Hallands konstmuseum (Hämtat 2014-01-02).

12 *Social-Demokraten*. <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/social-demokraten>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-01-03.

13 Myrdal, Gunnar *Hur styrs landet* Borås 1972, s 209.

förstahandskällor som jag kom över i ett tidigt stadium av arbetet med uppsatsen.

2 Teori och metod

2.1 Massmedia

Bilden av massmedia kan förenklat delas in i två. Dels en positiv som exempelvis sociologen Habermas kan sägas företräda; att massmedia är ett tecken på demokratisering, nyheter och tankar blir tillgängliga för allt fler och fler får möjligheten att delta i eller tillgodogöra sig det offentliga samtalet. I takt med att informationsflödet ökar minskar separationen mellan det privata och det offentliga och därmed också mellan samhälle och stat. En mer negativ bild har Noam Chomsky och Edward Herman som beskriver massmedia som ett disciplinerande verktyg som används av makten för att hålla tillbaka utvecklingen snarare än att föra den framåt. De menar att medias innehåll går igenom en filtrering som bland annat påverkas av ägandestrukturen, beroendet av annonser och varifrån nyheterna faktiskt kommer från (exempelvis officiella pressmeddelanden, informationsläckor och offentliga uttalanden).¹⁴

Att, som jag gör, analysera tidningar kräver därför en vetskap om ägarstruktur, ekonomiskt beroende och politisk styrning. Eftersom tidningarna var lika kan det också kort redogöras för; Samtliga tidningar var nyhetstingar och politiska centralistiskt uppbyggda partiets organ som ägdes av dessa genom mediakoncerner eller direkt. Samtliga partier var vid den här tiden fortfarande utpräglade intressepartier för arbetarklassen. Fyra av fem tidningar delfinansierades av annonser, endast *Ny Dag* saknade sådana. *Hallands Folkblad* och *Ny Tid* hade en lokal prägel medan *Ny Dag*, *Folkets Dagblad* och *Social-Demokraten* var rikstäckande med viss Stockholmsprägel.

2.2 Pressanalys

Jag har valt att göra en pressanalytisk komparativ studie utifrån kvalitativa kriterier.

Historiematerialisten Miroslav Hroch menade att användning av en komparativ metod först och främst kräver att källmaterialet är jämförbart. Han menade också att det är en skillnad mellan att jämföra statiska (alltså något som förblir sig likt) och dynamiska (något som förändras över tid) objekt.¹⁵ I mitt fall med tidningarnas skildring av Brädgårdskravallerna kan det vara bra att förtydliga att det är tidningarna som statiska objekt som är själva studien snarare än tidningarnas utveckling över tid eller själva händelseförloppet som det faktiskt utspelade sig. Det är samma

14 Andersson, Per-Olof *Den kalejdoskopiska offentligheten* Växjö 2001 s 25-33.

15 Dahlgren, Stellan och Florén, Anders *Fråga det förflutna – en introduktion till modern historieforskning* Lund 1996.

tidsperiod, plats och händelser som behandlas i källorna och objekten i studien. Alltså har tidningarna avgränsats till sådana inriktade mot samma specifika samhällsklass och breda politiska ideologi och därmed anser jag dem i hög grad också jämförbara.

Roger Johansson har skrivit *Ådalen – minuterna som blev historia – Metodbok till en digital dokumentering* som diskuterar pressanalys delvis utifrån ett liknande material jag studerat.¹⁶ Boken tar upp flera viktiga aspekter och tillhandahåller källkritiska övningar som varit till nytta för mig.

Det är i tidningarnas språkbruk och i vad de väljer att ta upp eller undanhålla för läsaren som jag vill hitta likheter och skillnader. Utan att gå in på en längre diskussion kan det konstateras att det uppstår ett naturligt problem därför att tidningarnas språk är från en annan tid. En förståelse för den tidens nyhetsspråk inom arbetarrörelsen blir därför en nödvändighet. Problemet har jag försökt lösa genom att innan analysen av källmaterialet sätta mig in nyhetsrapportering om liknande händelser idag och andra perioder samt i den tidens idédebatt inom arbetarrörelsen. För att klargöra min inställning vill jag sälla mig till och citera vad Per Olof Andersson skriver i *Den kaljdoskopiska offentligheten – lokalpress, värdemönster och det offentliga samtalets villkor 1880-1910*: ”I min bearbetning bearbetning av texter och språkliga utsagor kommer intresset att riktas mot de uppsättningar av formella och informella regler som på olika sätt definierar ett sakområde, i ett tidsmässigt och geografiskt (och för mig politiskt, reds anm.) avgränsat område.”¹⁷

Min pressanalytiska studie är inte en studie av vad som skedde under brädgårdskravallerna, inte heller av deras följder eller en studie av historiebruk. Uppsatsens ambition är enbart att analysera tidningarnas innehåll och utröna tidningarnas politiska tendenser. Sanningshalten i artiklarna eller källkritiska avväganden är därför inte avgörande för tidningarnas politiska ställningstaganden eftersom tidningsartiklarna inte studeras som vittnesmål utan som en del av ett politiskt sammanhang¹⁸. När graden av sanningshalt och trovärdighet kan avgöras med hjälp av kunskap om vad som faktiskt hände så kan de istället utgöra intressanta faktorer då de ger indikationer på tidningarnas politiska tendenser.

3 Tidigare forskning

3.1 Bilden av arbetarrörelsens historia och politiskt våld

16 Johansson Roger, *Ådalen – minuterna som blev historia – Metodbok till en digital dokumentering* Lund 2006 s 33-44.

17 Andersson 2001 s 30.

18 Tosh, John *Historisk teori och metod* Lund 2011 s 142.

Även om brädgårdskravallerna i Halmstad inte sällan nämns i samband med Ådalen så finns förhållandevis lite forskning kring händelsen. Som forskningsobjekt hamnar kravallerna lätt i skuggan av skotten i Ådalen bara tre veckor senare. Om dessa finns det däremot betydligt mer skrivet. Mycket forskning kring skotten i Ådalen och andra arbetsmarknadskonflikter kring samma tid knyter an till uppbyggandet folkhemmet och det socialdemokratiska välfärdsprojekt som påbörjades innan och avslutades efter andra världskriget.¹⁹ Många forskare har menat att Ådalen både markerar slutet på en våldsamt period (1925-1932) och början på en samförståndsanda mellan arbete och kapital som skulle komma att prägla svensk politik under decennier framöver. Dessa perioder samt andra händelser mellan medeltiden och 1900-talet pekats ut som undantag som bekräftat regeln i en annars fredlig och demokratisk svensk politisk tradition²⁰.

På senare tid har denna samförstånds bild dock kommit att ifrågasättas, inte minst idén om avsaknaden av politiskt våld och uppror i svensk senmodern historia. Vad gäller arbetarrörelsens historia och exempelvis ådalshändelsernas konsekvenser så har forskare (som exempelvis Åsa Lindeborg i sin avhandling *Socialdemokraterna skriver historia - historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000* från 2001) ansett att socialdemokratin haft ett visst monopol på historieskrivningen²¹. Andra tolkningar av mellankrigstidens arbetsmarknadskonflikter såväl som folkhems och välfärdsprojektet efter andra världskriget har inte fått samma plats.

Två andra verk som bidragit till en ny bild av den politiska utvecklingen under mellankrigstiden är Stefan Nyzells bok *Striden ägde rum i Malmö – Møllevångskravallerna 1926 - En studie av politiskt våld i mellankrigstidens Sverige från 2009* och *Ådalen 1931; sociala konflikter, historiemedvetande och historiebruk 1931-2000* av Roger Johansson från 2001. Nyzell menar att även om det i jämförelse med andra länder är förhållandevis lite enskilda större våldsamma konflikter så blir det politiska våldet synligt först på en mikrohistorisk nivå. I sin studie om kravaller under en strejk i Malmö 1926 visar han hur våldet hela tiden var närvarande mellan strejkande och andra arbetare på ena sidan och polis och strejkbrytare på den andra. Vidare visar han på olika sätt som våldet kunde ta sig uttryck om det så är ritualiserat våld eller enskilda intensiva konfrontationer och hur det både legitimerades och dellegitimerades av arbetarpresen. Johanssons studie handlar om historiebruk och hur olika bilder av Ådalen 1931 har skapats²².

19 Österberg, Eva (red) *Socialt och politiskt våld*, Lund 2002 s 30.

20 Stefan Nyzell, *Striden ägde rum i Malmö – Møllevångskravallerna 1926 - En studie av politiskt våld i mellankrigstidens Sverige*, Malmö 2009 s 130, 351-352.

21 Lindeborg, Åsa *Socialdemokraterna skriver historia - historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*. Stockholm (2001), Nyzell s 355.

22 Nyzell, 2009, s 65.

Genom sina egna informationskanaler har organisationer och intressen fört fram flera olika bilder av händelserna, både i form av nyhetsrapportering men också senare som historieskrivning eller kulturyttringar²³.

Andra böcker som förtjänstfullt fört fram våldsamma händelser i Svensk senmodern historia är antologierna *Det stora elefantupploppet och andra berättelser från Sveriges bråkiga 1800-tal* och *Socialt och Politiskt våld*.²⁴ Medan den förstnämnda på ett målande och detaljerat vis skildrar enskilda händelser tar den senare mer av ett helhetsgrepp kring våldet som företeelse och begrepp.

I boken *Kosackval och kohandel – SAP:s väg till makten (1928-1933)* skildrar Bengt Schüllerqvist hur socialdemokratin dels gick från ett utpräglat klassparti till ett folkparti och dels hur både SAP och LO går från mer löst sammansatta organisationer till centralistiska. Motståndarna till den här utvecklingen byggde egna plattformar inom partiet och allierade sig också stundtals med kommunistpartierna till vänster.²⁵

3.2 Brädgårdskravallerna

Vad gäller studier av händelseupploppet i Halmstad så har jag endast hittat tre uppsatser som uteslutande handlar om brädgårdskravallerna, men det tas också upp i både arbetarrörelsens och militärens lokala minnesskrifter²⁶. Den mest djupgående forskningen är en uppsats skriven av sex personer från Brunnsviks folkhögskola 1977. Uppsatsen, som till största delen bygger på protokoll, skrivelser och tidningar men också intervjuer, ger en detaljerad bild av både händelseförloppet och den politiska bakgrunden. Vidare finns en kandidatuppsats från 1997 av Karl-Johan Andersson som i komprimerad form publicerades som en artikel i *Tidskriften Ale* 2002, den presenterar inte något direkt nytt. Det finns också en uppsats skriven på B-nivå från 1999 som är en jämförelse mellan tidningarna *Hallandspostens*, *Hallands* och *Hallands Folkblads* skildring av händelserna.²⁷ Jag tycker att samtliga av dessa uppsatser har en teleologisk uppfattning om händelserna och att de sätter dessa allt för mycket i förhållande till Ådalen, en händelse som först skulle komma att ske 12

23 Johansson, Roger, *Kampen om historien – Ådalen 1931: Sociala konflikter, historiemedvetande och historiebruk 1931-2000*, Lund 2001.

24 Östberg (red) 2002, Brink Pinto, Andres och Olofsson Magnus (red) *Det stora elefantupploppet och andra berättelser från Sveriges bråkiga 1800-tal* Lund 2011.

25 Schüllerqvist, Bengt *Från kosackval till kohandel – SAP:s väg till makten (1928-1933)* Tiden 1992.

26 Halmstads Arbetarekommun, *Halmstads arbetarekommun 90 år 1985 : minnesskrift*, Göranson, Valfrid *Banbrytare*, ABF Södra Halland 1975, Hägge, E., *Kungl Hallands regementes historia*, Halmstad 1964

27 Mattsson Allan, Johansson Thommy, Johansson Björn, Rosén Christer, Enegren Lennart och Svärth Jan-Erik ”*Kravallerna i Halmstad 1931 Studier av en strejk Bakgrund-Förlopp-Analys*” Brunnsvik 1977, Andersson, Karl-Johan, ”*Brädgårdskonflikten i Halmstad 1931*” *Tidskriften Ale* 2002, Lennart Lindgren ”*Brädgårdskonflikten 1931 Hur skildrades de sk Halmstadkravallerna*” Halmstad Högskola 1999.

dagar efter undersökningsperioden. Med teleologisk menar jag att historieskrivningen syftar till att beskriva en händelse utifrån dess följder snarare än mot dess historiska bakgrund.

Det finns ganska lite forskning kring strejkbryteri. Boken *Strejkbryteriet och arbetets frihet* (1978) av Ingvar Flink tar upp uppkomsten av det organiserade strejkbryteriet men också den skiftande sociala bakgrunden hos de som utgjorde strejkbrytarkåren²⁸. Kandidatuppsatsen "*(O)kärt barn har många namn*" är en pressanalytisk undersökning av strejkbrytarna vid oroligheterna i Ådalen några veckorna efter brädgårdskravallerna. Eftersom både vissa strejkbrytare och strejkbrytarorganisationer var samma som i Halmstad blir uppsatsen användbar²⁹.

4 Bakgrund

För att förstå min tidningsanalys längre ner i uppsatsen behövs en bakgrund till både det politiska läget i Sverige och i Halmstad samt de interna motsättningarna inom arbetarrörelsen. Denna bakgrund ingår inte i undersökningen och analysdelen men bygger ändå på skiftande källor. I vissa fall använder jag mig av tidningsartiklar, det gäller då enbart ren fakta som bekräftas av flera tidningarna eller exempelvis intervjuer som inte redogörs någon annanstans.

4.1 Arbetsmarknad och klasskamp

Under 1920 och 30-talet var den Svenska arbetsmarknaden världens mest konflikttäta.³⁰ Den svenska fackföreningsrörelsen hade hämtat sig från storstrejken 1909 när man tappat uppåt hälften av sina medlemmar. 1907 hade man haft en anslutningsgrad på 48 % bland industriarbetare och 1930 var man uppe i 63 %³¹. Det är internationellt en mycket hög siffra. Men även arbetsgivarna var väl organiserade, centralt i den starka Svenska Arbetsgivarförbundet (SAF)³². Den svenska fackföreningsrörelsen kännetecknas av att den vid den här tiden var mycket enhetlig. Det fanns enbart en stor landsorganisation (LO) som sammanförde en rad fackförbund. Landsorganisationen tillhörde den socialdemokratiska arbetarrörelsen och hade sin politiska gren i Socialdemokratiska arbetarepartiet (SAP) som var det största partiet i överväldigande del av de svenska parlamenten från kommunal till riksnivå. Lokalt samarbetade fackförbundens avdelningar genom Fackliga

28 Flink, Ingvar. *Strejkbryteriet och arbetets frihet* Uppsala 1978.

29 Svantesson Ida "*(O)kärt barn har många namn - En pressanalytisk studie om strejkbrytarna vid oroligheterna i Ådalen den 14 maj 1931*" Linnéuniversitetet 2013.

30 Kuuse, Jan: *Strukturomvandlingen och arbetsmarknadens organisering. SAF och dess motparter i en förändrad omvärld*, Stockholm 1986.

31 Arbetshistoriska seminariet Lars Olsson & Christer Hult – *Arbetets historia Föreläsningar i Lund 2* 1988 s 12.

32 Per Thullberg & Kjell Östberg, *Den svenska modellen*, Lund 1994 s 18.

centralorganisationer, i Halmstad bildades en 1916³³. På liknande sätt centraliserades arbetsgivarnas organisering tex genom sammanslagningen av SAF och Sveriges Verkstadsförening 1917 då LO började återfå den roll man haft innan storstrejken. Både SAF och LO strävade efter allt mer centraliserade uppgörelser. Samtidigt tog också staten en större roll i och med införandet av statlig konfliktmedling i form av förlikningsmän 1906 och 1928 års lagstiftning om arbetsdomstol och kollektivavtal som förbjöd strejker och lockouter under gällande avtal.

Vid slutet av 1920 hade arbetslösheten sjunkit och 1928 redovisade SAF en ökning av antalet anställda hos medlemmarna på 38 000 och 1929 års bruttonationalprodukt överträffades inte förrän år 1935³⁴. Men från och med 1930 sjönk tillväxten och 1931 gick ekonomin in i en recession som en följd av den ekonomiska depressionen i USA.

4.2 Arbetarrörelsens struktur i Sverige

1917 splittrades arbetarrörelsens politiska gren i ett reformistiskt parti och ett revolutionärt och antimilitaristiskt parti. Efter att Socialdemokraternas vänsterflygel brutit sig loss och bildat Sveriges Socialdemokratiska Vänsterparti (SSV) fanns inom arbetarrörelsen två partier. SSV knöts sedan till den kommunistiska internationalen och ombildades till Sveriges Kommunistiska Parti (SKP). 1924 skedde en partiklyvning och en stor del av medlemmarna gick tillbaka in i SAP. Kring 1929 klövs SKP i två partier som behöll samma namn, men kallades i folkmun för Kilbomarna som var självständiga och Sillénarna som var svensk sektion av kommunistiska internationalen. Kilbomarna var på riksplanet det större av de två men i Halmstad är det Sillénpartiet som är det större och som behåller representation i stadsfullmäktige.

1920 tillträdde den första Socialdemokratiska arbetarregeringen, men större delen av 20-talet styrdes av borgerliga regeringar, så även under 1930-32 då C. G. Ekman från Frisinnade folkpartiet bildar regering. I Halmstad hade från och med 1927 SAP tillsammans med SKP majoritet i stadsfullmäktige. Efter en turbulent tid med splittringar i båda partierna (I SAP:s fall en lokal och tillfällig) hade vid tiden för brädgårdskonflikten SAP 23 mandat, Sillénkommunisterna 2 mandat, av sammanlagt 38³⁵.

För att ge en bakgrund till tidningarnas skildringar kommer jag här redogöra för arbetarrörelsens inre konflikter och skilda uppfattningar om både mål och medel, både i Sverige och lokalt i

33 Rosén, J., m fl, *Hallands historia* Hallands läns landsting, Halmstad 1959 s 917.

34 Edvinsson, Rodney. *BNP per capita i Sverige 1800-2000* <http://www.historia.se/tableC.xls> (2013-11-25).

35 Mattson, A mfl 1977 s 13.

Halmstad.

En viktig arena för maktkampen mellan partierna var fackföreningsrörelsen. Inom LO hade sedan 1916 en organiserad revolutionär opposition bildats och det var kontrollen över denna som kommunisterna först och främst inriktade sig mot. I början av 1926 hölls en konferens på initiativ av Metallarbetarförbundets avdelning 41 med det uttalade syftet att diskutera frågan om strejkbryteri och facklig enhet, den så kallade enhetskonferensen. Konferensen som inte hade stöd av LO:s ledning föreslog att det skulle upprättas register över strejkbrytare och fascister samt att man skulle bilda ”arbetarvårn” för att ”effektivt skydda arbetarna mot de beväpnade strejkbrytarhorderna”. Syftet var också att knyta en allians mellan kommunister och den socialdemokratiska vänstern. Konferensen valde en enhetskommitté som bestod av både partilösa, socialdemokrater och syndikalister men som i praktiken behärskades av kommunisterna.³⁶

Redan 1928 slog dock den kommunistiska internationalen helt om och motsatte sig allt samarbete med socialdemokraterna som man utmålade som ”socialfascister”. Enhetsarbetet skulle inte längre byggas ”uppifrån” utan underifrån och lokalt och man skulle organisera ett fackligt arbete vid sidan om den befintliga fackliga strukturen.³⁷ För detta sammankallade enhetskommittén inför 1929 Arbetarnas fackliga landskonferens med målet att göra Enhetskommittén till en självständig organisation som skulle ”ta makten över massorna”. Mot detta skickade LO:s representantskap ut cirkulär 618 som avslutades med:

”Landsorganisationens representantskap riktar därför en enträgen uppmaning till alla fackföreningar att [...] utan tvekan bekämpa det kommunistiska partiets och alla andra ovidkommandes försök att genom konspirationer och fraktionspolitik splittra medlemmarna och bryta sönder den demokratiska grundval för den fackliga rörelsen, som alla från dess uppkomst uppburit arbetarnas solidaritetskänsla i vårt land.”³⁸

En viktig anledning till motståndet mot LO-ledningen var att dessa valt att sätta sig i förhandling med både arbetsgivare och staten för att efter brittiskt mönster diskutera frågan om arbetsfred. Enhetskommittéen hade också ökat sin aktivitet och sitt stöd bland annat på grund av den borgerliga majoritetens lagstiftning kring arbetsmarknaden om kollektivavtal och arbetsmarknadsdomstol i vilken ordföranden för Metall valt att ingå. Landskonferensens storlek blev ett bevis på att kommunisterna ökade sitt inflytande.³⁹

Reaktionen från LO:s ledning på att fackavdelningar valt att delta på kommunisternas konferens

36 Lodenius, Anna-Lena *Tvåfrontskrig: Fackets kamp mot nazism och kommunism*, Hjalmarsson och Högberg 2002 s 179.

37 Hirdman 1999 s 169.

38 Landsorganisationens sekretariat *Cirkulär nr 618* Stockholm 1928.

39 Lodenius, 202.

blev att sända ut cirkulär 638. Där riktade man sig till fackförbundsstyrelserna med beslutet ”att för illojalt uppträdande utesluta de avdelningar och medlemmar, som trots beslut från Landsorganisationens kongress och Representantskapets och förbundsstyrelsernas därpå grundade beslut och uppmaningar, ändå lämna rapporter och betala avgifter till 'enhetskommittén’.”⁴⁰ Detta innebar att medlemmar, avdelningar och förbund helt enkelt fick välja mellan LO och Enhetskommitténs arbete.

Även om många var kritiska till LO:s agerande innebar ändå detta cirkulär ett slut på kommunisternas organiserade opposition inom LO och att splittringshotet avvärjdes.⁴¹

Kommunisterna hade däremot ett betydligt större inflytande i De Arbetslösas Centralkommitté och (DAC) som från början 1928 hade startats av syndikalisterna i SAC. Dessa organiserade föreningar för arbetslösa ute i landet (DAF). I Halmstad hade det redan innan DAC och DAF bildats funnits en ”De organiserade arbetslösas förening” som stod under FCO:s kontroll. Föreningarna verkar ha varit en mobiliserande och samlande kraft under brädgårdskravallerna precis som i Ådalen.⁴²

Denna bakgrund har fokuserat på motsättningarna mellan dels arbetarrörelsen och arbetsgivarna och dels motsättning mellan den reformistiska och den revolutionära delen av arbetarrörelsen. Man bör självklart komma ihåg att det också var mycket som förenade. Inte minst mellan de olika delarna av rörelsen där klassintresset förenade och man ofta agerade samfällt.⁴³

4.3 Lågkonjunktorens effekter

När tillväxten minskade från och med 1929 började arbetsgivarna att planera för lönesänkningar och det fortsatte de med de närmaste åren. Den höga arbetslösheten som funnits under hela 1920-talet trots en förhållandevis god ekonomi ökade ännu mer vilket också ökade konkurrensen om arbeten och gjorde strejkvapnet mer osäkert. Ändå var följden av lönesänkningarna flera strejker och konflikter.

4.4 Brädgårdskravallerna

4.4.1 Strejk vid brädgårdarna i Halmstad

Avtalet mellan de sex berörda brädgårdarna och Transportarbetarförbundet avd 52 sades upp vid

40 Landsorganisationens sekretariat *Cirkulär nr 638* Stockholm 1929.

41 Mattson, A mfl 1977 s 24.

42 Johansson, 2002 s 52.

43 Hirdman, Yvonne *Vi bygger landet: den svenska arbetarrörelsens historia från Per Götrek till Olof Palme*. Solna 1979 s 171.

årsskiftet 1930-31. Vid ett möte 11 november misslyckades parterna att enas kring ett nytt avtal. Även vid ett möte 8 januari misslyckades man med att nå en överenskommelse och de av statliga förlikningsmannen Kjellman återupptagna förhandlingarna 22 januari var även dem utan resultat.⁴⁴ Med på mötena fanns representanter för SAF respektive Transport centralt. Tvisten gällde främst lönen som arbetsgivarna ville sänka från 1,05 kr till 1 krona och 90 öre till 70 öre per timme för vana respektive ovana arbetare. Arbetarna krävde en löneförhöjning till 1.20 kronor⁴⁵. Oenigheten gällde också synen på ersättning vid sjukdom och dödsfall samt arbetsgivarnas vägran att betala ut övertidsersättning.

3 februari meddelade arbetsgivarna att man från och med 9 februari tänkte sänka lönerna till det ovan nämnda förslaget, detta besvarades enhälligt av mötesdeltagarna med beslut om arbetsnedläggning och vid styrelsemöte 8 februari beslutades att utlysa blockad av brädgårdarna. Eftersom viss verksamhet kunde fortsätta med hjälp av kontorspersonalen utökades strejken till sympatiåtgärder från Byggnadsträarbetarförbundet. Med en knapp majoritet accepterade de strejkande arbetarna 14 mars ett medlingsförslag om en höjning av lönen med 5 öre men redan innan hade arbetsgivarna gett indikationer på att man förberedde en långvarig konflikt.

4.4.2 Strejkbrytare och fridlysning av hamnområdet

I ett brev från 6 mars till länsstyrelsen skrev arbetsgivarna:

”... Folkmassorna hava varit våldsamma senast torsdagen den 5 dennes (alltså mars, reds anm.), att de avflytt portar och kastat dessa bort samt med stenar och snöbollskastning hindrat arbetsvilliga att arbeta. Då vi i nästa vecka skola anställa arbetsvilliga arbetare är det nödvändigt för oss att få arbetsro, vilket endast kan vinnas med att fridlysa området. Det har nämligen visat sig att polisen står maktlös att hindra alla dessa övergrepp folkmassorna åstadkomma. Området ifråga var fridlyst under storstrejken för samma sak.”⁴⁶

Polisen var under den här tiden kommunal och det arbetsgivarna här ber om är därför statsmaktens beskydd när man planerade att ta in strejkbrytare. Kanske såg de redan här militärt beskydd som en nödvändighet. Den 20 mars behandlades anhållan om fridlysning av hamnområdet av hamnstyrelsens ordförande, poliskommisariekontoret, magistraten och länsstyrelsen. Fridlysningen började gälla 21 mars och överträdelse innebar ett vite på 100 kr.⁴⁷ Redan samma dag anlände strejkbrytare till staden. Många kom från platser i närheten av Halmstad medan andra kom från organiserade strejkbrytarebyråer, tex Boytons Arbetsbyrå i Stockholm, som enligt Ingvar Flink, ska

44 Protokoll hållet vid förhandlingar rörande nytt kollektivavtal för trävarufirmor i Halmstad, 11 November 1930, 8 januari 1931, 22 januari 1931.

45 Andersson, Karl-Johan 2002 s 11.

46 Mattson, A mfl 1977 s 48.

47 *Hallands Folkblad* 21 mars 1931.

ha haft nära band till Nationella Skyddskåren, dock verkar säkra källor saknas.⁴⁸ Både strejkbrytare rekryterade av Boytons Arbetsbyrå och Nationella Skyddskåren förekom dock på samma plats vid ådalshändelserna enligt Ådalskommissionens handlingar.⁴⁹ Waldemar Boyton utpekades i samband med strejken vid Nilssonska fabriken i Malmö 1926 av tidningen *Arbetet* som chef för SAF:s ”Hemliga departement” som låg på Vasagatan 52 på Kungsholmen i Stockholm och vars syfte var att rekrytera och beväpna strejkbrytare.⁵⁰ Polisen fann, enligt kriminalöverkonstapel Carl Fribergs uppgifter från en intervju i *Hallandsposten* 1979, bland annat sex stycken mauser-gevär hos strejkbrytarna i Halmstad av den typ som avfyrades mot arbetarna längre fram i händelseförloppet.⁵¹ Dessutom ska strejkbrytarna ha haft 10-25 pistoler.⁵² Arbetsgivarföreningen lät frakta ett logementsfartyg eller vad man i folkmun kallade ”lumplena” till hamnen med 25 strejkbrytare som anlände 25 mars. Som reaktion ökade de strejkande arbetarna antalet strejkvakter till 12 stycken.⁵³ Fram till nu hade strejken varit ganska liten, ett 80-tal strejkande vilket kan jämföras med att den riksomfattande textilarbetarstrejken som avslutades under våren samma år i Halmstad rörde 700 personer⁵⁴. Först med fridlysningen och strejkbrytarnas ankomst kom brädgårdskonflikten i medialt fokus. Den 23 mars skedde en första större konfrontation då våld förekom mellan strejkbrytarna och stadens invånare då hundratals personer förföljde fyra strejkbrytare genom staden. I slutet av mars fanns ett 40-tal strejkbrytare anställda på brädgårdarna.

Den 7 april gick mellan 2500 och 3500 personer i ett av FCO ordnat demonstrationståg, både under och efter demonstrationen hade folk tagit sig ner mot hamnområdet. Enligt tidningen *Ny Dag* var dessa ett tusental, men trots att folkmassan försökte så lyckades man inte ta sig förbi polisens avspärningar och nå fram till ”lumplenan”. Samtidigt uppvaktade bland annat FCO:s ordförande landshövdingen med en resolution om att häva fridlysningen av kajområdet. Men det blev aldrig eftersom konflikten ytterligare trappades upp av ytterligare oroligheter och ankomsten av ännu en ”lumplena”. Strejkbrytarna var nu 110 stycken, det nämns siffror så höga som 134 och 150, alltså långt över de strejkande.⁵⁵ När fler strejkbrytare anlände fredagen 16 april ska de ha mötts av en protesterande folkmassa tidningarna rapporterade om avlossade skott från strejkbrytarna utan att

48 Flink, Ingvar *Strejkbryteriet och arbetets frihet: en studie av svensk arbetsmarknad fram till 1938* Uppsala 1978 s 89

49 Ådalskommissionens handlingar Justitiekanslerns arkiv E III a:1167 RA Förhör med arbetsvilliga Dokumentutgåvan om Ådalen 1931 © SVAR 2002

50 *Folkets Dagblad*, 29/4 1931.

51 *Hallandsposten* 26 april 1979.

52 Carlsson S. ”Folkrorelser i Halland” i Rosén, J. (red) *Hallands historia* Hallands läns landsting, Halmstad 1959 s 924 & *Folkets Dagblad* 7 maj 1931.

53 Andersson, Karl-Johan 2002 s 12.

54 *Ny Tid* 23 april 1931.

55 Andersson 2002 s 19.

någon träffades.⁵⁶ Detta kan anses markera starten för kravallerna och våldsutövandet som sedan tog vid.

4.4.3 Kravallerna

Våldsamt blev det på måndagen 20 april vid 4 tiden då en stor samling människor som samlats vid det fridlysta området mötte en grupp strejkbrytare på till en början ca 25 personer som gett sig på en förbipasserande bil.⁵⁷ Bråket lockade till sig fler människor som samlade sig på Stationsgatan omkring 1000 personer starka medan strejkbrytarna samlades beväpnade med påkar och andra tillhyggen på Ljungmansgatan.⁵⁸ Under tiden hade polisen hunnit anlända och fick strejkbrytarna att dra sig tillbaka. Folkmassan var däremot svårare att övertala och under hela kvällen från klockan sju skedde oroligheter, först vid Stationsgatan och sedan längre ner i hamnen. Från folkmassans sida hade stenar kastats och polisen hade gått hårt fram med sina batonger, åtminstone en polis och en tolvårig pojke skadades.⁵⁹ Polisledningen ansåg sig inte ha tillräckligt med resurser för att kunna upprätthålla ordningen och därför bad man socialdepartementet om att sända fem ridande poliser och sju till fots från Göteborg.⁶⁰ Det påstods i tidningar att dessa poliser också deltagit vid oroligheterna i Borås i samband med textilarbetarstrejken samma år, där användes också strejkbrytare.⁶¹

Redan vid ankomsten till staden gick polisstyrkan till angrepp mot en stor folksamling och drev den mot stadens centralare delar och angrep dessutom fredliga personer som inte var demonstranter. På stadsfullmäktige 23 april föreslog den socialdemokratiska fullmäktigegruppen på uppdrag av sin arbetarkommun att en skrivelse skulle skickas till de inblandade parterna i arbetskonflikten vid brädgårdarna med en uppmaning om att så fort som möjligt få till en lösning. Dessutom ville man protestera mot att myndigheterna godkände att det tillkallats polis från annan ort. Eftersom förslaget inte varit anmält i tid och fullmäktige inte enigt så beslöts att ta upp förslaget på ett extrainkallat fullmäktigemöte två dagar senare.⁶²

Arbetarkommunen hade också beslutat att i en skrivelse till Halmstad Polisförening protestera mot övergreppen som vissa föreningsmedlemmar gjort. Förhållandet mellan polisföreningen och arbetarkommunen är oklart. I vissa städer kunde banden vara starka som i Malmö där

56 Mattson, A mfl 1977 s 55.

57 Mattson, A mfl 1977 s 55.

58 Andersson 2002 s 19.

59 Lindgren 1999 s 20.

60 Andersson 2002 s 13.

61 Mattson, A mfl 1977 s 62.

62 Protokoll från Stadsfullmäktige, Halmstad Kommun, 23/4 1931.

polisföreningen Kamraten mellan 1918 och 1927 ingick i arbetarkommunen. Denna uteslöts dock efter kravaller i samband med strejk och beskydd av strejkbrytare 1926.⁶³ För SAP i Halmstads stadsfullmäktige satt sedan 1929 en överkonstapel Söderman.⁶⁴

Samtidigt som stadsfullmäktige pågick samlades en folkmassa vid det fridlysta området och dessutom höll kommunisterna ett möte i Folkets Hus. Strax innan eller efter att detta var slut så lyckades ett hundratal personer ta sig in på det fridlysta området och började attackera logementsfartygen med sten.⁶⁵ Då startade skottlossning från strejkbrytarna. Även om det vid den tiden rapporterades om tre skottskadade pojkar så har det i efterhand av en av de träffade framkommit att det var två pojkar som blev skottskadade i knäet respektive låret.⁶⁶

När samtlig tillgänglig polispersonal i Halmstad mobiliserats och anlant till hamnen blev de attackerade av stenkastning när de försökte skingra folkmassan. Borgmästare Fogelklou försökte läsa upprorslagen men fick inget gehör från folkmassan.

Däremot menar flera tidningar att Edvin Jansson som anlände tillsammans med FCO:s ordförande lyckades lugna folkmassan.

Därefter drog folkmassan mot polisstationen som man hotade med att storma därför att ryktet gick om att en man arresterats.⁶⁷ Det stämde också men mannen hade bara körts hem av polisen.

Upprördheten över att polisen gett sig på invånarna i staden istället för strejkbrytarna som skjutit skarpt var dock stor.⁶⁸ En delegation från demonstranterna fick inspektera cellerna men fick reda på att det var en cell de inte fick gå in i. När denna cell tillslut fick inspekteras visade den sig vara tom, polisen menade att en person tagits in för fylleri och de hade släppt ut honom bakvägen för att slippa skammen.⁶⁹

Senare begav sig demonstranter till tidningen Hallands redaktion. Tidningen hade allt sedan konflikten börjat tagit tydlig ställning för arbetsgivarna och strejkbrytarna eller de arbetsvilliga som de valde att kalla dem. Vid redaktionen började folk att kasta sten men folksamlingen minskande och skingrades senare på kvällen.⁷⁰

63 Nyzell, Stefan ”Kamrat polis – om en polisfacklig vänsterrörelse” *Tam Revy* nr 3 2009 s 14-17.

64 Mattson, A mfl 1977 s 13.

65 Andersson 2002 s 14.

66 *Hallandsposten* 26 april nr 96 1979.

67 Andersson 2002 s 15.

68 Mattson, A mfl 1977 s 69.

69 Mattson, A mfl 1977 s 69.

70 Andersson 2002 s 15.

4.4.4 Hot om generalstrejk och militärt ingripande

Den 24 april kallade FCO till möte i folkets park, 2000-3000 personer deltog. Brunnsviksuppsatsen hävdar att kommunisterna krävde en lokal generalstrejk. Men FCO motsatte sig detta med anledning av att de olika fackförbunden måste besluta om detta. Mötet ska sedan med ”stor majoritet” ha beslutat om att låta fackföreningsstyrelserna sammankalla möten för respektive förbund för att ta ställning till förslaget generalstrejk.⁷¹

Efter mötet avslutats samlades, trots att FCO fördömt våld och uppmanat till lugn, en stor folkmassa vid järnvägsstationen och drog sig mot hamnområdet. Polisen hade spärrat av Stationsgatan och Strandgatan, de två vägar som på denna sida om järnvägen ledde till det fridlysta området. Dessutom bogserades båtarna ut på redden. I centrala Halmstad hade under samma tid en grupp återigen samlats utanför tidningen Hallands redaktion och med stenkastning krossat en del fönster. Folkmassan nere vid centralstationen vände nu mot centrum och kastade även den sten mot tidningen Halland. Här vände man och gick över Nissan igen, och vid korsningen Kungs – Viktoriagatan kastade man sten mot polisen. Dessa var endast tio stycken och drog sina revolverar och hotade med eldgivning.

Senare drog ett tredje demonstrationståg genom staden och kastade sten på redaktionen för Halland. Valfrid Göransson menade i sin bok *Banbrytare* att skarpa skott också avlossades av demonstranter och att en typograf var nära att skadas. Om detta finns dock tvetydiga uppgifter i tidningarna, tidningen *Ny Tid* skrev istället om att det kastades blykulor genom fönstren.⁷² Nu började polisen att mobilisera sig för att göra chock med ridande polis i spetsen och rensa gatorna.⁷³ Redan tidigare under dagen hade regementet förvarnats av myndigheterna om att en militär insats kunde komma att behövas och ett skolkompani hade tagits från sin övning i Söndrum och förberetts för polisförstärkning. Styrkan var ca 40 personer stark och skickades i bilar med olika resväg ner till centrala Halmstad. Här beordrades man dock att vända av landshövdingen men det ansvariga befälet valde att gå runt ett varv på stortorget och sedan marschera upp längs storgatan till regementet.⁷⁴

Lördagen 25 april hölls det extrainsatta stadsfullmäktigemötet. Mot bakgrund av de senaste två dagarnas oroligheter drog socialdemokraterna tillbaka sitt förslag på att fullmäktigeskulle uppmana

71 Mattson, A mfl 1977 s 73.

72 Göransson V. *Banbrytare* 1975 s 132, *Ny Tid* 25 april 1931.

73 Mattson, A mfl 1977 s 75.

74 Hägge, E., *Kungl Hallands regementes historia*, Halmstad 1964 s 154.

till att göteborgspolisen skickades hem. Men man förde ändå in i protokollet att rekviseringen av polisstyrkan från Göteborg var ett misstag som skapade ”irritation och bitterhet” bland massorna. Beredningsutskottet föreslog också en uppmaning till stadens befolkning att ”medverka till upprätthållande av lugn och ordning”. På det senare yrkade kommunisten Arthur Karlsson avslag men stadsfullmäktiga beslutade utan omröstning om en uppmaning till parterna i Brädgårdskonflikten och dess huvudorganisationer att snabbt nå en lösning och om ovan nämnda uppmaning till allmänheten.⁷⁵ Även om lördagen var lugn så sattes militär in kring det fridlysta området och i rådhuset på andra sidan Nissan. Sandvallar byggdes upp och kulsprutegevär placerades ut. Man riktade kulsprutorna snett uppåt så att man skulle kunna öppna eld utan att från första början träffa någon och för att spårljusen skulle bli synliga.⁷⁶ Även om mycket folk rörde sig ute den här kvällen verkar inga allvarligare oroligheter ha inträffat. Militären stannade även dagen efter då länsstyrelsen lät meddela att det var förenat med livsfara att beträda det fridlysta området.

4.4.5 Uppgårelsen

Under söndagen 26 april höll flera fackföreningar möte för att besluta om frågan om generalstrejk. Samtliga förbund ställde sig negativa till detta och det gjorde också de flesta fackavdelningar och frågan bordlades vid FCO:s möte på måndagen. Förlikningsmannen Kjellman lade fram ett nytt medlingsbud med 1 kr och 7.5 öre i timlön och en förbättrad olycksfallsförsäkring för arbetarna. Oroligheterna hade nu lagt sig även om debatten mellan tidningarna avslöjar att konflikten fortfarande upprörde och väckte intresse.⁷⁷ Första maj var också lugnt, ett bra väder och det politiserade klimatet fick demonstrationstågen att växa, 2000-2500 i SAP:s och 300-400 personer i SKP:s.⁷⁸ Samma dag höll bräd- och bjälkgårdsarbetarsfackföreningen möte och förkastade budet från förlikningsmannen, arbetsgivarna gav däremot sitt godkännande. Lördagen 2 maj lade förlikningsmannen fram ännu ett förslag där olycksfallsersättningen var höjd med 50 öre per dag, detta godkändes av arbetarna med 49 röster mot 19 och 3 blanka. Budet godkändes även av arbetsgivarna och strejken blåstes av samma dag.⁷⁹ Det fridlysta området hävdades på morgonen till måndagen men redan på lördagen reste en stor del strejkbrytare samt Göteborgspolisen norrut med sjutåget. Vid järnvägsstationen följdes de av en ansamling människor som ropade ”kärleksord”.⁸⁰ På söndagen och natten till måndag lade ”lumplenorna” ut från hamnen. Arbetet återupptogs direkt på

75 Protokoll från Stadsfullmäktige, Halmstad Kommun, 25/4 1931.

76 Hägge, E., *Kungl Hallands regementes historia*, Halmstad 1964 s 154-155.

77 Mattson, A mfl 1977 s 81.

78 *Hallandsposten* 2 maj nr 100 1931.

79 Mattson, A mfl 1977 s 84.

80 *Hallandsposten* 4 maj nr 101 1931 .

måndagen⁸¹.

4.5 Ådalen

Flera av strejkbrytarna som varit i Halmstad sökte sig senare genom samma arbetsbyrå norrut till en strejk som uppstått vid Långrörs sulfatfabrik, men där arbetarna vid sulfatfabriken i Sandvik och sulfitfabriken i Utansjö gått i sympatistrejck. Ett demonstrationståg tog sig ner till kajen vid fabriken och misshandlade strejkbrytarna. Torsdagen 14 maj drog ett demonstrationståg från Frånö till Lunde där strejkbrytarna var inlogerade. Här stötte de på militär som ankommit dagen innan. Vid ytterligare konfrontationer med ryttare från ordningsmakten som försökt spärra vägen och efter stenkastning från arbetarna så öppnade militären eld mot folkmassan och dödade fem och sårade flera personer.⁸² Denna händelse överskuggade till stor del de dramatiska händelserna i Halmstad och fick i och med dödsfallen och militärens och därmed statens direkta inblandning en symbolisk status.⁸³

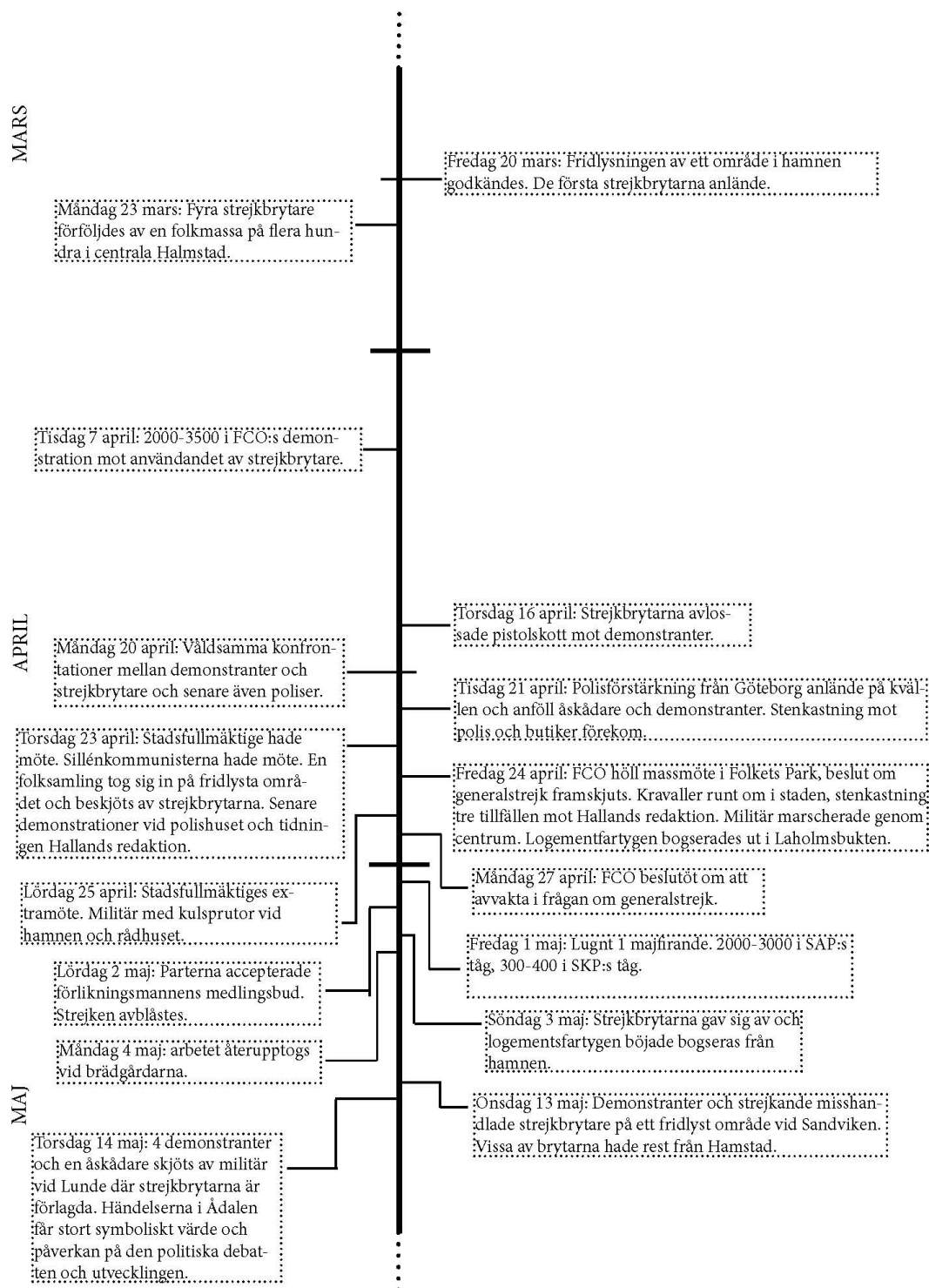
81 Andersson, 2002 s 19.

82 Ådalskommissionens rapport, 22 juli 1931, Socialdepartementets konceljakt, Ådalskommissionens berättelse, Dokumentutgåvan om Ådalen © Svar 2002, Socialdemokratiska partistyrelsens kommissions rapport och presskommunikéer Dokumentutgåvan om Ådalen © Svar 2002.

83 Östberg, Eva (red) 2002 s 29.

4.6 Tidslinje

Redogörelsen för pressanalysen kommer att vara tematisk och inte kronologisk, därför har jag valt att bifoga en tidslinje.

5 Analys

Jag kommer i denna delen av uppsatsen att under rubriker som knyter an till frågeställningen redogöra för och jämföra tidningarnas innehåll. Under rubrikerna finns underrubriker som handlar om en särskild händelse eller företeelse. I slutet av varje övrrubrik finns ett diskussionsavsnitt. Jag har valt att i så hög grad som möjligt väva in citat och låta tidningarna tala för sig själva. I de fall jag kortat ned citat har det varit delar som jag inte ansett påverka andemeningen i desamma. Varje tidning har i regel endast innehållit en artikel per dag om brädgårdskravallerna även om undantag finns mot slutet av konflikten. Därför har jag i noterna inte valt att ange rubrikerna på artiklarna utan endast tidningens datum.

5.1 Synen inom arbetarrörelsen på våld av och mot strejkbrytare

Enligt *Ny Tid* kunde strejkbrytarna som arbetade vid brädgårdarna delas in i två kategorier. Den första kategorin var personer som kom från närliggande socknar, alltså från landsbygden. Den andra kategorin beskrivs som ”professionella strejkbrytare med utbildning i nationella skyddskåren”.⁸⁴ Från den senare kom enligt *Folkets Dagblad* ett femtiotal från organisationen ”Samhällshjälpen” och samtliga tidningar i studien underströk att strejkbrytarna kommit på initiativ från SAF:s centralorganisation.⁸⁵ *Hallands Folkblad* rapporterade att trävaruexportören Gustav Hylén försökte få sin kontorspersonal att utföra brädgårdsarbetarnas sysslor men att de vägrat⁸⁶.

Samtliga tidningar verkar ha varit överens om att arbetsgivarna var de som ville ha konflikt när de satte in strejkbrytare. *Hallands Folkblad* konstaterade att konflikten inte längre enbart handlade om de strejkandes lönekav utan att det var en ”utmaning [...] mot varje rättänkande samhällsmedlem”⁸⁷ och *Ny dag* frågade retoriskt läsaren ”kan Halmstads tusentals arbetare tolerera att man i centrum av staden kvarterar in ett trettiotal strejkbrytare som stjälar brödet ur munnen på hederligt folk?”⁸⁸. På detta sättet beskrevs konflikten redan från början som en angelägenhet för hela Halmstads arbetarbefolkning. Att ta in strejkbrytare beskrevs av de socialdemokratiska tidningarna som förlegat och av *Hallands Folkblad* också som något som var olönsamt för arbetsgivarna. Kostnaden för att bogsera logementsfartygen, den höga lönen och strejkbrytarnas kriminella bakgrund lyftes fram. Vidare skrev man ”lata, uppstudsiga och självgoda som de värda gynnarna äro akta de sig noga för att inte utföra mera arbete än som är nödvändigt, ja inte ens detta” och åsynen av

84 *Ny Tid* 22 april 1931.

85 *Folkets Dagblad* 13 april 1931.

86 *Hallands Folkblad* 21 mars 1931.

87 *Hallands Folkblad* 21 mars 1931.

88 *Ny Dag* 28 mars 1931.

strejkbrytarna i arbete kallades ”rena ynkdomen”⁸⁹.

5.1.1 ”Uppvaktningen”

En av de första våldsamma konfrontationerna mellan stadens invånare och strejkbrytarna var den ”uppvaktning” eller ”eskort” som skedde vid ankomsten av fyra strejkbrytare på måndagen 23 mars. Bland tidningarna som är med i jämförelsen nämndes händelsen enbart i tidningen *Ny Dag* och inte ens i den lokala tidningen *Hallands Folkblad*, den var dock med i de två borgerliga lokaltidningarna *Hallandsposten* och *Halland. Ny Dag* skrev om ”eskorten” i positiva ordalag; arbetarna följde efter strejkbrytarna in på världshuset Laxen för att ”skärnskåda våra dagars Judastyper” och strejkbrytarna svettades och ljög om att de var i ”stan för att nasa” men ”arbetarna krävde legitimering”. När stans invånare började samlas i hundratal, i tidningarna finns uppgifter om mellan 200-600 personer, skrev *Ny Dag* att detta är ett ”värdigt sätt att hälsa” strejkbrytarna. Det var arbetarna som beskrevs som auktoriteten eller upprätthållarna av en tänkt ordning där det inte fanns plats för strejkbrytare och där polisen saknade en tydlig funktion. Inte någonstans i artikeln om händelsen finner man formuleringar som antyder att polisen lyckades med något som de tog sig för. De enbart försökte spärra gatorna, misslyckades med att skydda strejkbrytarna och anhöll ”en av våra kamrater” som ”kommit att snudda vid en av änglarna med sin ena tåspets”.⁹⁰

Kommunisterna verkar ha haft eller gav sig själva en ledande roll i konfrontationen, stadsfullmäktigeledamoten Arthur Karlsson talade tex till ”folkmassan” från ett fartyg bredvid polishuset. Detta var alltså en händelse som kommunisterna ville sprida i partiets främsta organ medan de lokala socialdemokraterna försökte att inte låtsas om den. Enligt *Ny Dag* hade folkmassan också lyckats med att nere vid det fridlysta området ”rensa för packet” om inte brädgårdsarbetarnas ordförande Ernst Nilsson gått emellan⁹¹. De socialdemokratiska tidningarna skildrade däremot inte våldet mer än nödvändigt och inskränkte det till ”yngre element”. Strategin från det lokala SAP var också vid denna tidpunkt att föreslå för landshövdingen att fridlysningen av området skulle hävas och att arbetarna själva skulle garantera att ordningen uppehölls, varje orolighet blev därför käppar i hjulet för den planen⁹².

Hallands Folkblad skrev istället om tidningen *Halland* och beskyller denna för att ”provocera fram

89 *Hallands Folkblad* 23 mars 1931.

90 *Ny Dag* 28 mars 1931.

91 *Hallandsposten* 24 mars 1931, *Ny Dag* 28 mars 1931.

92 *Hallands Folkblad* 26 mars 1931.

våldsdåd”⁹³. 10 april finner man i ett referat från rådhusrätten de enda skrivierna från de socialdemokratiska tidningarna i undersökningen om att en strejkande nyttjat våld⁹⁴.

5.1.2 Skarpa eller lösa skott

Ny Dag nämde sällan om de som protesterade utanför det fridlysta området tillhörde de strejkande eller ej men till skillnad från *Hallands Folkblad* valde tidningen att målande beskriva konfrontationerna. En strejkbrytare blev 15 april ”fyra tänder fattigare [...] men en lärdom och skiftande ansiktsfärg rikare” och 16 april möttes två strejkbrytare av ”kraftig arbetarvakt” som de inte vågade forcera. Den kvällen avlossades också av strejkbrytarna fem pistolskott (enligt *Ny Dag* skarpa, *Hallandsposten* lösa och *Hallands Folkblad* oklart) som i tidningarna fick graden av våldsutövande att definitivt framstå som allvarligare från strejkbrytarnas sida än från den stora arbetarmassan⁹⁵. *Ny Dag* skrev dock att ”till all lycka för svartfoten blev ingen av dessa (arbetarna, red. anm) träffad” och insinuerade alltså våld från arbetarna⁹⁶.

5.1.3 Konfrontationer under kravallerna

Måndagen 20 april inträffade en av de större omskrivna sammandrabbningarna. Dessa startades enligt *Hallands Folkblad* av att strejkbrytarna stormade en bil som körde förbi, detta nämns inte i de rikstäckande tidningarna i jämförelsen men dock i *Hallandsposten*. Strejkbrytarna ville sedan köra bort vad som enligt *Ny Dag* var strejkvakter men som av *Hallandsposten* beskrevs som åskådare bestående till ”icke ringa del av yngre element, småpojkar och även flickor” och av *Hallands Folkblad* som ”övervägande del yngre personer”. Med all säkerhet fanns bådaderna på platsen men *Ny Dag* ville på intet sätt förringa konflikten mellan arbetare och strejkbrytare, det är först när polisen stormade demonstranterna som dessa får bestå av barn, kvinnor och åldringar.

Enligt *Ny Tid*, *Hallands Folkblad* och *Folkets Dagblad* ville polisen först och främst förmå strejkbrytarna att dra sig tillbaka, när dessa vägrade så länge demonstranterna var kvar gav sig polisen på de senare. I dessa tidningar så var det demonstranterna som ”gång på gång stormade poliskedjan och polismännen måste göra bruk av batongerna” eller ”gjorde försök att spränga poliskedjan för att tränga in på det fridlysta området där strejkbrytarna stodo samlade”⁹⁷.

I *Ny Dag* var det arbetarna som ”upprepade gånger bröt igenom poliskedjan” och dessutom var det ett 100-tal demonstranter som ”under internationalens toner tågade in på området från andra sidan”.

93 *Hallands Folkblad* 27 och 31 mars 1931.

94 *Hallands Folkblad* 10 april 1931.

95 *Hallandsposten*, *Hallands Folkblad* och *Ny Dag* 17 april 1931.

96 *Ny Dag* 17 april 1931.

97 *Ny Tid*, *Hallands folkblad*, *Ny Dag*, *Folkets Dagblad* och *Hallandsposten* 21 april 1931.

Förutom strejkbrytarnas och polisens våld var en rubrik i *Ny Dag* också att ett antal personer under oroligheterna skulle ha lyckats ta sig in på området och ”vräka ned strejkbrytarnas grejor i Nissan”. Dessa saker skulle ha varit ”vagnar, kärror och släpvagnen till en lastbil”, alltså saker som snarare tillhörde brädgårdarna än strejkbrytarna själva. Dessutom, skriver tidningen, skulle också strejkbrytarna om de varit där ”säkert fått tillfälle att bada de svarta fötterna i Nissans kalla vatten.”⁹⁸

Det som för övriga tidningar var en attack från strejkbrytarna och senare poliserna mot demonstranter och åskådare gjordes i *Ny Dag* till en jämn strid mellan arbete och kapital.

Våldet från strejkbrytarna kulminerade på torsdagskvällen då dessa öppnade eld mot demonstranterna som hade tagit sig ända ned till logementfartygen och försökt lossa förtöjningarna. Samtliga tidningar var eniga om att det enbart var strejkbrytarna som sköt, förutom *Ny Tid* som menade att ”Det är inte utrett om något skott föll från massan eller vilket sida det var som började skottlossningen” och man skev om det som en ”skottväxling”. Kommunisterna höll ett möte i Folkets hus, i både *Ny Dag* och *Folkets Dagblad* ville man få det att verka som om det var dessa som vid halv-niotiden begav sig till det fridlysta området. I *Hallands Folkblad* var man dock noga med att poängtera att kalabaliken lagt sig innan mötesdeltagarna nått fram. Varför ville man just denna gången hålla kommunisterna utanför konflikten när man annars gärna utmålade dem som ligister och ledare för våldsamheterna? Det skulle kunna handla om vilka de skottskadade ungdomarna skulle beskrivas som, oskyldiga pojkar som fallit offer för strejkbrytarnas våld eller kommunistiska arbetarungdomar i strid med fascistiska strejkbrytare, man valde det förstnämnda. I *Hallands Folkblad*, *Ny Tid* och *Social-demokraten* beskrev offren som ”ynglingar i åldern 13-18” eller ”pojkar” och demonstranterna som ”yngre element”. I *Ny Dag* och *Folkets Dagblad* var det också ”ynglingar” respektive ”pojkar” men i *Ny Dag* löd rubriken ”Tre arbetare sårade” och i *Folkets Dagblad* var det strejkbrytarna som avlossade ”200 skarpa skott mot arbetarna”. *Folkets Dagblad* deklarerade att det från arbetarna var ”ett angrepp som kanske aldrig tidigare i arbetarrörelsens historia” när de skrev om hur demonstranterna tog sig förbi poliserna. Tidningen blundade inte heller för våldet när de skev om en pojke som låg under en tågagn och ”sköt med sin slangbåge samt grät [...] av ilska för strejkbrytarna som uppträtt så brutalt mot arbetarna”. Tidningen nämnde också att ett 30-tal strejkbrytare efter oroligheterna i hamnen ”packade sina väskor och reste iväg”.⁹⁹

⁹⁸ *Ny Dag* 21 april 1931.

⁹⁹ *Ny Dag*, *Hallands Folkblad*, *Ny Tid*, *Social-demokraten* 24 april 1931
Folkets Dagblad 28 april 1931.

Efter torsdagen skedde inte några våldsamma konfrontationer mellan strejkbrytarna och demonstranterna i Halmstad. Tidningarnas fortsatte ändå att skriva om strejkbrytarna. *Hallands Folkblad* gjorde på fredagen ett besök på det fridlysta området där de hade ”nöjet att träffa samman med intendenten för strejkbrytarna, vilken dokumenterade sig som en sannerligen oborstad och ilsken herre”. De träffade också en skeppare som berättade om hur långsamt strejkbrytarna arbetade i jämförelse med de ordinarie arbetarna.¹⁰⁰

Hallands Folkblad skrev på lördagen att representanter från FCO och transportarbetarförbundet mött trävaruexportörerna och borgmästaren vid middagstid på fredagen och där meddelat ”att därest icke strejkbrytarna senast klockan 5 em hade lämnat staden, eller åtminstone logementfartygen bogserats ut på redden, frånsade man sig allt ansvar för vad som kunde komma att inträffa”. Fartygen skulle ha bogserats ut vid sjuktiden.¹⁰¹

Under fredagskvällen var gatorna som leder till det fridlysta området avspärrade av polisen och strejkbrytarna borta så demonstrationerna riktade sig därför istället mot tidningen ”Halland”. *Hallands Folkblad* skrev att demonstrationerna ”icke riktade sig mot de arbetsvilliga” utan ”kan närmare karaktäriseras såsom ett utslag av lusten att bråka för bråkets egen skull”¹⁰².

Mellan tidningarna rådde som nämnts ovan oenighet om huruvida våldet mot strejkbrytarna var berättigat. Gemensamt i samtliga tidningar verkar dock vara att arbetarna stod i en defensiv position, det var strejkbrytarna, på inbjudan från arbetsgivarna, som gjorde intrång på deras stad, skillnaden ligger i vilka metoder som man ansåg borde användas för att de skulle ge sig av. Efter kravallveckan 20-26 april skrev *Hallands Folkblad*: ”Arbetarna i Halmstad har tidigare visat att de icke äro anhängare av våldets väg, men de kunna ej tåla vad som helst”¹⁰³. *Folkets Dagblad* skrev att ”så gott som samtliga strejkbrytare är kriminella förbrytare, som upprepade gånger bevisat landets fängelser [...] De har uppträtt på ett sådant sätt att till och med stadsfiskalen gett det betäckningen provokation”¹⁰⁴. *Ny Dag* beskrev engagemanget av strejkbrytare som ”strejkbrytarinvasionen” och hade redan från början rubriken ”Jaga bort strejkbrytarslöddret”. *Ny Tid* däremot skrev att ”i den mån otillbörliga påtryckningsmedel i form av stenkastning eller handgripligheter förekommit mot strejkbrytarna finnes ingen som helst anledning att försvara

100 *Hallands Folkblad* 25 april 1931.

101 *Hallands Folkblad* 25 april 1931.

102 *Hallands Folkblad* 25 april 1931.

103 *Hallands Folkblad* 25 april 1931.

104 *Folkets Dagblad* 28 april 1931.

desamma”¹⁰⁵.

5.1.4 Strejkbrytarnas beväpning

Vid slutet av konflikten och strax efter började tidningarna publicera artiklar om strejkbrytarnas bakgrund och framför allt deras beväpning. Iögonfallande är att *Ny Dag* knappt nämnde strejkbrytarnas vapeninnehav, och när detta gjordes var det vid de tillfällen då strejkbrytarna gjorde bruk av vapnen. Beväpningen och organiserandet av strejkbrytare kan man läsa allra mest om i *Ny Tid* och *Folkets Dagblad* som skrev om strejkbrytarbyråer i Göteborg respektive Stockholm. Den 28 april hade *Folkets Dagblad* en artikel med rubriken ”Billast med vapen skickades i går till Halmstadbrytarna” och dagen efter hade tidningen en artikel om Nationella Skyddskåren och man skrev att ”Där beväpnas garden som skall kämpa mot de strejkande i Halmstad.” *Folkets Dagblad* ville göra en poäng av att polisen inte vidtagit några åtgärder mot strejkbrytarna och deras innehav och bruk av vapen och frågade sig ”har dessa strejkbrytare särskilt tillstånd av myndigheterna för skarpskjutning mot arbetare?”. Man fick från ”säker källa” uppgiften att strejkbrytarna var ”synnerligen väl beväpnade” och hade ”25 revolverar och 2500 skott brytarutrustning”, vapnen skulle ha varit av arméns modell.¹⁰⁶

Man uppgav Nationella Skyddskårens adress i samband med artiklarna om strejkbrytar- och vapentransporterna och menade att ”Det bör vara en hederssak för Stockholms arbetare, att sätta stopp för trafiken”¹⁰⁷. *Ny Tid* hade inte några uppgifter om beväpning men skrev om en funnen ”strejkbrytarhärd” som kallades ”Västra Sverges Beredskapskår” och som skickade strejkbrytare till Halmstad 24 april. Man såg detta som ett försök att bilda en ”strejkbrytarkår i stil med Nationella Skyddskåren i Stockholm, denna kända sammanslutning av mer eller mindre kriminella element”. Men *Ny Tid* uppmanade inte till några aktioner mot strejkbrytare utan slog fast att ”förhållandet är så pass gott här (i Göteborg, reds.anm) att de som söka organisera strejkbrytarkårer böra hålla sina begär i styr”¹⁰⁸.

5.1.5 Diskussion

Jag har funnit att tidningarna vad gäller strejkbrytarna i stort utgår från liknande lägesbeskrivning: Strejkbrytarnas närvaro var ett hot mot fler än de strejkande och innebar att konflikten trappades upp avsevärt. Strejkbrytarnas roll var inte heller främst att utföra det arbete som de strejkande för

105 *Ny Tid* 23 maj 1931.

106 *Folkets Dagblad* 6 maj 1931.

107 *Folkets Dagblad* 29 april 1931.

108 *Ny Tid* 30 april 1931

stunden vägrat utföra utan att provocera motparten, som i vissa fall var de strejkande och i vissa fall arbetarbefolkningen. Stefan Nyzell skriver i sin avhandling att fackorganet *Träarbetaren* hävdade detsamma vad gäller den Nilssonska strejken i Malmö 1926. Vidare skriver han om Malmötidningen *Arbetet* som beskrev strejkbrytaren som en brottsling. Våldet som utövades av dessa var förkastligt men väntat medan våldet som utövas av de strejkande klassades som nödvärn.¹⁰⁹ Jag har märkt av precis samma resonemang i min undersökning med undantag för att de socialdemokratiska tidningarna 1931 inte på samma vis verkar ha tagit de strejkandes våld i försvar så som *Arbetet* gjorde 1926. *Ny Dag* och *Folkets Dagblad* legitimerade demonstrationerna och kampen mot strejkbrytarna och därmed våldet som den enda funderande metoden för att dessa skulle avlägsnas. När strejkbrytarna dels under kravallveckan 20-26 april och dels när strejken blåstes av gav sig av från staden ansåg tidningarna att det var just tack vare konfrontationerna medan de socialdemokratiska tidningarna hävdade det helt motsatta; ett nytt avtal kunde slutas på grund av arbetarbefolkningens lugn och disciplin. Här finner jag en avgörande skillnad mot socialdemokratin i Malmö 1926. Nyzell skriver: ”Avgörande är istället att de från socialdemokratin uppslutna leden kring de strejkande innebär att våldets gränser dras på ett sådant sätt det konfrontativa våldet i konflikten framstår som någonting tolererat, stundtals även föreskrivet.” Ett sådant språkbruk skulle jag i min studie snarare finna i *Folkets Dagblad* och Kilbomskommunisterna som mellan socialdemokraternas disciplin och Sillénarnas ärliga våldspropaganda verkar ha valt att på ett mer underförstått vis rättfärdiga våldet mot strejkbrytarna genom att exempelvis ta det i försvar i efterhand.

5.2 Synen inom arbetarrörelsen på våld av och mot statsmakten

Under tiden som strejkbrytarna var i staden fanns ett hot om och ett utövande av våld från stadsmakten mot de strejkande och senare skulle det visa sig även mot större delen av stadens befolkning. Det tog sig uttryck i flera instanser; i fridlysningen av hamnområdet, halmstadpolisens beskydd av strejkbrytarna, den tillsända göteborgspolisen och slutligen militären från regementet i Halmstad. Inställningen till stadsmaktens våld skiftar både mellan tidningarna och efter hand som konflikten trappas upp.

5.2.1 Statsmaktens neutralitet

Myndigheternas första handling blev fridlysningen av ett område i hamnen och av naturliga skäl var det lokala *Hallands Folkblad* som först tog upp saken. Arbetarrörelsen i Halmstad verkade redan nu

¹⁰⁹Nyzell 2009 s 165-166.

ha varit övertygad om att strejkbrytare skulle sättas in men tidningen uttryckte en åtminstone retoriskt förvåning över att ”magistraten eller länsstyrelsen så beredvilligt skulle deklarerat sin villighet att pressa en arbetarkårs lönestandard. Var finns i detta fall den neutralitet från samhällets sida i konflikter mellan kapital och arbete?”¹¹⁰ I ett referat av transportarbetarombudsmannen Axel Ohlssons tal i Folkets park stod det ”Myndigheterna har ställt sig på arbetsgivarnas sida genom den fridlysning som utfärdats, man har velat skydda de ljusskygga individer strejkbrytarna äro...”¹¹¹.

När strejkbrytarna för första gången sköt skarpt uppstod två olika bilder av polisens agerande. *Hallands Folkblad* skrev: ”all disponibel polispersonal [sändes reds. anm] till hamnen för att mota strejkbrytarna tillbaka in på det fridysta området. Sedan så skett blev allt lugnt igen”. *Ny Dag* däremot skrev ”Stadens polis mobiliserades givetvis i största hast men då den hörde att det var strejkbrytare och ingen arbetare som lossat skotten gjorde den inte så mycket väsen av saken. Naturligtvis! Polisen, brytarnas skyddsvakt tar ingen notis om, ifall strejkbrytarna begå mordförsök mot arbetare...”¹¹² *Hallands Folkblad* verkar ha velat tona ner våldsamheterna och hävdade att poliserna skyddade stadens invånare medan *Ny Dag* placerade polisen och strejkbrytarna på samma sida i konflikten. På liknande vis beskrevs händelserna fyra dagar senare på måndagen när det första kravallerna började. *Hallands Folkblad* skrev att ”överkonstapel Sundberg sökte först förmå strejkbrytarna att begiva sig till logementsfartyget”, dessa krävde dock att demonstranterna först skingrades men ”polisens tillsägelser till folkmassan [...] att skingra sig åtlyddes icke, utan gjordes istället försök att spränga poliskedjan för att tränga in på det fridlysta området [...] här kom det till synnerligen allvarliga sammanstötningar under vilka polismännen med sina batonger gingo löst på folkmassan”¹¹³. Tidningen skrev också att ”det har av flera personer anmärkts att polisen gick allt för bryskt tillväga”. Dagen efter händelsen, efter att polisen gått hårt fram mot demonstranter och åskådare kunde man dock läsa att ”Det är inte att undra på att polisens flathet mot strejkbrytarna väckt en våldsam förbittring. Hade det icke varit mera på sin plats att polisen föst iväg strejkbrytarna till deras logementfartyg istället för att handla på sätt som skedde”.¹¹⁴ *Ny Dag* menade istället att polisen var förutsättningen för strejkbrytarnas uppträdande: ”Brytarna som var säkra på polisens beskydd anföll strejkvakterna” och skriver vidare att ”Ett 30-tal poliser grep in med ytterlig brutalitet, naturligtvis på de stenkastande strejkbrytarnas sida. De slog vilt med batongerna och slog sönder många...”¹¹⁵

110 *Hallands Folkblad* 21 mars 1931.

111 *Hallands Folkblad* 9 april 1931.

112 *Hallands Folkblad* och *Ny Dag* 17 april 1931.

113 *Hallands Folkblad* 21 april 1931.

114 *Hallands Folkblad* 22 april.

115 *Ny dag* 21 april 1931.

Folkets Dagblad hade en kortare notis där de skriver att ”Polisen drev brutalt tillbaka den till över tusendet uppgående folkmassan” och ”samtliga poliser erhöll mer eller mindre allvarliga blesseyrer”¹¹⁶.

Även här uppstod två olika bilder, dels den där poliserna försökte upprätthålla ordningen och hålla isär demonstranter och strejkbrytare och dels den kommunistiska där polisen stod på strejkbrytarnas sida. Efter polisens ökade våldsanvändande tisdagen 21 april, som jag tar upp nedan, kan jag i tidningarna märka en mer ifrågasättande attityd till poliserna bland samtliga tidningar. I Nyzells avhandling beskrivs hur polisen genom att inte ingripa på ett indirekt sätt legitimerade våldet¹¹⁷. Tvärtom skulle jag vilja hävda att det i Halmstad var polisens brutala ingripanden som i tidningarna rättfärdigade våldet som begicks av arbetarbefolkningen.

5.2.2 Kosacker eller Zörgieblar

Efter måndagens oroligheter kom på länsstyrelsens begäran, på tisdagskvällen, tolv poliser varav fem till häst från Göteborg till Halmstad. Våldsamheterna som därpå följde mellan stadsinnevånarna och polisen ledde till upprörda artiklar i samtliga tidningar.

Hallands Folkblad skrev i en artikel med rubriken ”Kravaller även igår i Halmstad” att ”Med en brutalitet som man tidigare icke sett motsvarighet till i Halmstad gingo de främmande polismännen till attack mot fredliga människor” och ”Längs gata efter gata går den vilda jakten”.

Tidningen tog också motståndet mot polisens våld i form av stenkastning delvis i försvar genom att den skrev: ”Det ligger i sakens natur att en del av dem som befunno sig ute på gatorna funno sig böra giva uttryck åt sitt missnöje”. *Hallands Folkblad* gjorde det tydligt för läsaren att polisförstärkningarna inte hade en lugnande effekt, snarare tvärtom¹¹⁸. *Ny Dag* hade rubriken: ”Flera tusentals arbetare mötte strejkbrytarvakterna. – Sammanstötning mellan Zörgieblarna och Halmstadsarbetarna Många skadade – Upphetsad stämning bland arbetarna”

Det var först i brödtexten som det i *Ny Dag* stod att det rörde sig om polisförstärkningar. Benämningen strejkbrytarvakter indikerar på vems sida polisen ansågs stå. ”Zörgieblarna” var en benämning som kom från den socialdemokratiska prefekten Zörgiebel i Berlin som av tyska kommunistpartiet m fl. sades ha burit ansvaret för att 31 demonstranter och utomstående dödades av polis 1 maj 1929¹¹⁹. Rubriken kan därför ses som en anklagelse mot både staten och mot

116 *Folkets Dagblad* 21 april 1931.

117 Nyzell 2009 s 215.

118 *Hallands Folkblad* 22 april 1931.

11980 Jahre Blutmai – SPD mit dem Weimarer Staat aufs Engste verbunden, hämtat från <http://www.trend.infopartisan.net> (Hämtat 2013-12-29).

socialdemokratin. Vidare stod det i ny *Ny Dag* att ”ett stort antal arbetare har sårats men även polisen har fått sina varma servetter i form av formligt stenregn”. *Ny Dag* lade också i artikeln linjen för var motståndet skulle riktas: ”Den fräcka utmaningen mot Halmstadsarbetarna från länsstyrelsen, som genom sin polisrekvisition i ännu högre grad än tidigare legaliserat och provocerar polisöverfallen, kommer att få svar av Halmstadsarbetarna. Kampen mot svartfötterna skall inte avstanna genom dylika tilltag utan den kommer att skärpas”¹²⁰. *Folkets Dagblad* var först med att benämna den ridande polisen för kosacker vilket senare också gjordes av *Ny Dag*. I *Folkets Dagblad* stod det att ”Folkskaror inne i staden blev jagade av Göteborgskosackerna, vilka for fram som vildar” men det stod också om halmstadpolisen att: ”i fråga om oförsynthet gör de snart sina kollegor från Göteborg äran stridig”¹²¹. *Ny Tid* menade också att det var övervåld som användes eftersom ”det gällde ju inte att slå ned en revolution, utan blott att skingra demonstranterna”¹²². Parollen om att hemsända kosackerna/ göteborgspolisen/ strejkbrytarvakten/ polisförstärkningen lyftes fram i samtliga tidningar ända fram till att konflikten blev löst, strategierna för hur detta skulle ske var vad som skiljde tidningarna åt. *Ny Dag*, *Folkets Dagblad* och *Hallands Folkblad* nämnde också, som för att betona allvaret, att till och med den liberala tidningen *Hallandsposten* rapporterat om och motsatt sig polisens brutalitet.¹²³

5.2.3 Edvin Jansson, hjälte, renegat eller osynlig

Torsdagen 23 april var dagen då demonstranterna besköts av strejkbrytarna. Den händelsen tolkar jag som ett misslyckande från polisens och myndigheternas sida, inte bara eftersom polisen inte lyckades hålla isär strejkbrytarna och arbetarna utan också för att borgmästaren inte fick gehör när han försökte lugna arbetarna, medan en representant för socialdemokratin verkar ha lyckats med detta. I *Folkets Dagblad* stod det: ”På nytt gick massan till anfall. De förut storskrävande och provocerande poliserna måste söka betäckning bakom järnvägsvagnarna. Med dragna sablar höll de sig ur vägen. Då framträdde borgmästaren och läste upprorslagen 'i konungens och lagens namn' etc. Längre hann borgmästaren inte ty folkmassan ropade: Vi struntar i både dig och konungen; gå hem och lägg dig”¹²⁴. Liknande citat fanns i *Ny Dag* men nämndes inte i de socialdemokratiska tidningarna, utan bara att borgmästare Fogelklous tal inte hade haft någon effekt. Medan poliserna höll sig ur vägen och situationen av *Ny Dag* beskrevs som ”en stund rätt kritisk för polis och brytare” menade *Hallands Folkblad* att ”polisen använde en klok taktik” och hade ett ”försiktigt

120 *Ny Dag* 22 april 1931.

121 *Folkets Dagblad* 22 och 28 april 1931.

122 *Ny Tid* 22 april 1931.

123 *Ny Dag*, *Social-demokraten*, *Ny Tid*, *Hallands Folkblad* 22 april 1931.

124 *Folkets Dagblad* 28 april 1931.

uppträdande” och att ”inga chocker gjordes”¹²⁵. Den som enligt *Ny Tid* och *Hallands Folkblad* genom ett tal lyckades övertyga ”skarorna att avlägsna sig” och såg till ”att kravallerna inte fingo svårare följder” var konduktör Edvin Jansson. Han kom i bil tillsammans med FCO:s ordförande Yngve Lindgren medan kravallerna pågick. När folkmassan senare begav sig mot polisstationen för att man menade att en demonstrant hade förts dit ”ingrep åter Edvin Jansson” och inspekterade polishuset och meddelade folkmassan utanför att där inte fanns någon och därefter ”skingrades skarorna”. I *Hallands Folkblad* var det ”flera personer” som inspekterade polisens lokaler¹²⁶. *Folkets Dagblad* nämnde varken Lindgren eller Jansson utan bara att ”i tiodubbla led tågade arbetarmassorna under avsjungande av Internationalen till polisstationen”. Det skulle sedan ha skickats in två delegationer för att ”genomsöka samtliga celler” och först den andra delegationen ”bestående av enbart kommunister” skulle efter att ha inspekterat en sista tidigare låst cell blivit trodd av ”folkmassan”¹²⁷.

I *Ny Dag* beskrevs Edvin Jansson som en ”renegat av årgång 1924”¹²⁸ som kom ”till strejkbrytarnas och polisens skydd” och ”tiggde och bad att arbetarna skulle gå hem” just då ”arbetarnas hållning [...] var så bestämd att polis och brytare kände sig mycket osäkra”. I *Ny Dag* blev Edvin Jansson en allierad till polisen och strejkbrytarna som kunde räkna med ”borgarpressens” tacksamhet¹²⁹. Sillénkommunisterna höll när oroligheterna började ett större möte och enligt *Folkets Dagblad* tågade ”omkring 500 man till den tusenhövdade massa som redan hade samlat sig”¹³⁰. Det kan tänkas att kommunisterna trodde sig kunna ta ledningen under demonstrationen om det inte varit för att Edvin Jansson och FCO:s ordförande uppenbarat sig. I de socialdemokratiska tidningarna var Edvin däremot en person som avstyrat just de konfrontationer som socialdemokratin velat undvika. Till skillnad från *Ny Dag*, som i sin iver att peka ut Edvin Jansson, beskrev honom som renegat och allierad med motståndarna och dessutom att han olyckligtvis faktiskt lyckades avstyra demonstrationen så valde *Folkets Dagblad* i en artikel flera dagar senare att helt strunta i denna person. Tidningens skildring handlade snarare om en triumf för Halmstads arbetare och framförallt fick kommunisterna en ledande roll. Genom att enbart skriva kommunister gavs en bild av det egna partiets närvaro fastän Sillénkommunisterna var de dominerande kommunistpartiet i Halmstad.

5.2.4 Varför drog polisen pistol?

Även på fredagskvällen då kravallerna kulminerade mötte demonstranterna polisen. Vid ett tillfälle

125 *Ny Dag* och *Hallands Folkblad* 24 april 1931.

126 *Ny Tid* och *Hallands Folkblad* 24 april 1931.

127 *Folkets Dagblad* 28 april 1931

128 Alltså medlem av SKP till den första splittringen då bland annat Zäta Höglund m fl. gick tillbaka in i SAP.

129 *Ny Dag* 24 april 1931.

130 *Folkets Dagblad* 28 april 1931.

drog polisen pistol mot en folkmassa. Enligt *Folkets Dagblad* skedde det under en ”våldsam sammanstötning” men enligt *Ny Dag* drog polisen utan vidare revolverna och hotade att skjuta och detta besvarades efteråt med stenkastning. Enligt de tre socialdemokratiska tidningarna tvingades däremot polisen att hota att skjuta på grund av att de ”överöstes med ett stenregn och massans hållning var så hotande” och de ”på icke annat sätt kunde ingripa”¹³¹.

5.2.5 Bilden av militären

Vid midnatt tillkallades militär som dock aldrig ingrep utan bara marscherade ett varv runt torget. Militär placerades sedan vid det fridlysta området och vid rådhuset. Om detta skrev *Hallands Folkblad* nästan ingenting, bara att militären ryckte ut och sedan inte behövde ingripa. Det nämndes i *Ny Tid* som förklaring till den lugna lördagsnatten¹³². I *Social-Demokraten* stod det bara i ett referat av en interpellation till socialministern från Kilbomskommunisten Öhman: ”Sistlidna lördagsnatt lågo flera hundra man utposterade på olika håll i staden. Inom hamnområdet funnos kulsprutor, tårgasbomber och strålkastare. Belägringstillstånd råder faktiskt i staden. Vem står bakom belägringstillståndets utfärdande? Är det polis- och militärmyndigheterna eller arbetsköparna?”¹³³. Samma referat fanns med i *Folkets Dagblad* i en artikel med rubriken ”Belägringstillstånd”, i en annan artikel slogs fast att ”skulle det bli bråk faller ansvaret helt på myndigheterna”¹³⁴. *Ny Tid* lade istället ansvaret på kommunisterna: ”Det svenska samhället saknar inte medel att hålla bråkmakare i styr. Skall detta fortsätta, så lider det intet tvivel om att myndigheterna komma att vidtaga åtgärder som inte äro behagliga för kommunistelementen i Halmstad och dem som man lyckas driva framför sig”¹³⁵.

Hallands Folkblad, *Ny Tid* och *Social-demokraten* återgav följande citat från Georg Swensson som var *Hallands Folkblads* redaktör tillika stadsfullmäktigeledamot: ”Om kulsprutor i natt komma att spela, så komma många av de liv, som kanske komma att spillas, att skrivas på hr Karlssons (Sillénkommunistisk stadsfullmäktigeledamot” reds anm.) konto”¹³⁶.

Folkets Dagblad konstaterade dock att ”en förhandling under militärkommando kan aldrig bli till arbetarnas favör” och ett av deras rikstäckande 1 majkrav var med anledning av händelserna i Halmstad ”mot strejkbrytarpolisen och militärkommenderingen”¹³⁷

131 *Ny Dag*, *Social-demokraten*, *Ny Tid* och *Hallands Folkblad* 24 april 1931
Folkets Dagblad 25 april 1931.

132 *Ny Tid* 26 april.

133 *Social-Demokraten* 28 april 1931

134 *Folkets Dagblad* 27-28 april 1931.

135 *Ny Tid* 25 april 1931.

136 *Hallands Folkblad*, *Social-demokraten* och *Ny Tid* 27 april 1931.

137 *Folkets Dagblad* 1 maj 1931

Ny Dag var hårdast i sin kritik och jag vill därför delge lite längre citat från en artikel med mycket talande språk. Det var enligt tidningen inte myndigheterna som agerat utan det var ”borgarna” som gjort ”vittgående förberedelser för att använda sina maktorgan mot Halmstadsarbetarna” och dessutom hade

”borgardömet mobiliserat upp s. k. säkra militärstyrkor med kulsprutor och gevär för att skjuta ned Halmstads arbetare om de fortsätter att demonstrera [...] Inte sedan Curry Treffenberg¹³⁸ dagar och knappast då har det förekommit vad som nu förekommit i Halmstad [...] Kulsprutorna, strålkastarna och kosacköverfallen i Halmstad är talande argument mot socialdemokraternas och renegaternas propagandister, mot alla dem som talat om 'lugn utveckling', om arméns och polismaktens 'demokratiska' karaktär. Händelserna i Halmstad bekräftar vad vi alltid sagt, att borgarklassens hela armé och polismakt är tänkt som ett fruktansvärt mordvapen mot landets egna arbetare, om de icke lugnt finner sig i strejkbrytarnas provokationer”.

efter en hyllning av halmstads arbetare som ett föredöme för alla Sveriges arbetare fortsätter det

”Meningen med denna ovanligt utmanande åtgärd är tydlig och klar. Avsikten var kort och gott att med kosackernas hjälp tränga de demonstrerande arbetarna mot taggträdsstängslen och slita sönder dem. Krigsteknikens ruskigaste rön mot kämpande proletärer! Kulsprutor, taggtråd och maskingevär – det fattas egentligen bara giftgas! [...] På lördagen kulminerade borgarnas förberedelser till massmord, på arbetarna, då de helt enkelt satte upp ett anslag vid *Hallandspostens* lokaler, av följande lydelse: 'Polisen meddelar att det är med livsfara förenligt att ikväll uppehålla sig på stadens gator”

Vad gäller Georg Swenssons ovannämnda uttalande och övriga inlägg under

fullmäktigesammanträdet på lördagen så kallade *Ny Dag* honom för ”polisprovokatör”¹³⁹. Både *Folkets Dagblad* och *Ny Dag* påtalade också att socialdemokraterna vad gäller deras tidigare krav att Göteborgspolisen skulle sändas bort från Halmstad ändrade sig och istället ”godkände polisrekvisitionen” respektive ”ber att kosackerna skall stanna”¹⁴⁰.

5.2.6 Diskussion

Det är tydligt att inställningen till myndigheternas auktoritet, våld och hot om våld skiljde sig mellan tidningarna. Medan de socialdemokratiska tidningarna försökte tona ner våldet försökte *Ny Dag* snarare betona det. Detta gäller både när polisen begagnade sig av våld och när demonstranter gav sig på polisen. Ingen tidning uppmanade till handgripligt våld men de socialdemokratiska tidningarna uppmanade konsekvent till lugn medan de båda kommunistiska tidningarna manade till en slags abstrakt ökad kamp, både från demonstranter och strejkande. Att framhålla sitt eget partis roll gjordes i både krönikeliknande form och i de rena nyhetsartiklarna. I de socialdemokratiska

138Curry Treffenberg var under Sundsvallsstrejken 1879, en av de första större strejkerna i Sverige, landshövding i Västernorrlands län. Han besvarade strejken på ett brutalt vis med militär och gripanden. *Curry Treffenberg* <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/curry-treffenberg>, Nationalencyklopedin, hämtad 2014-01-04.

139*Ny Dag* 27 april 1931.

140*Folkets Dagblad* och *Ny Dag* 27 april 1931.

tidningarna var det SAP:s och FCO:s ledare som lugnade massorna och var i kontakt med myndigheterna. Kommunisterna var ”oroelement” som provocerade fram våldet. Polis och militär var i sin tur ett nödvändigt ont men användbara för att pacificera kommunisterna.

De båda kommunistiska tidningarna hade två olika strategier. *Ny Dag* klumpar enligt den då aktuella teorin från Komintern ihop samtliga icke Sillénkommunistiska organisationer. Det var därmed uteslutande ”Halmstadsarbetare” och Sillénkommunister som gavs äran för olika våldsamma handlingar och var de som föll offer för myndigheternas våld. När poliserna var pressade rapporterades om detta på ett positivt sätt, när poliserna använde våld var det sällan överraskande men alltid dåligt.

För *Folkets Dagblad* var det ”Halmstadsarbetare” som både var de enda offren och hjältarna. I viss mån nämns också FCO, detta kan ha haft sin bakgrund i den konflikt om SKP:s fackliga strategi som var en av anledningarna till splittringen 1929 men kan också ha haft att göra med lokala förhållanden¹⁴¹.

5.3 Arbetarrörelsens olika självbilder

5.3.1 Strejkbrytarnas ankomst

Artiklar om strejkbrytarnas ankomst till Halmstad fanns i *Ny Dag* och *Hallands Folkblad*, i båda tidningarna fanns uppmaningar till hur de strejkande och hur arbetarna i stort borde agera. *Hallands Folkblad* slog fast att ingen av de strejkande deltog i våldsamheter mot strejkbrytarna, detta som ett svar på den konservativa tidningen *Hallands* anklagelser. Men man menade också den 27 mars att ”Det vill sannerligen till all den disciplin, som den fackliga organisationen ålägger sina medlemmar för att arbetarna inte skola förlora självbehärsningen. De strejkande ha hittills på ett glänsande sätt visat att de i detta avseende stå betydligt högre än sina motståndare.” Det resonemanget återkom i samtliga de socialdemokratiska tidningarna genom hela perioden som undersökts. Det var i artiklarna i *Hallands Folkblad* från mars månad ännu inte demonstranter som stod vid det fridlysta området utan åskådare ”vilka iaktog ett lugnt och korrekt uppträdande”¹⁴². I *Ny Dag* stod det knappt något om de strejkande utan till en början bara om strejk och Halmstads arbetare som i en skara på ”sex-sjuhundra” eskorterade strejkbrytarna genom staden. Skillnaderna i synen på konflikten blir tydlig; enligt socialdemokratiska tidningar stod denna mellan arbetsgivare och arbetarna vid brädgårdarna¹⁴³. Att arbetsgivarna tillkallade strejkbrytare var förkastligt men de sjönk därmed till en lägre nivå än arbetarna som inte borde använda några provokativa metoder. Det var i

141 Kennerström Bengt, Kommunistisk facklig politik 1929-1932, Arkiv, nr 1, 1972 hämtat från http://www.marxistarkiv.se/sverige/skp-sp/kommunistisk_facklig_politik29-32.pdf.

142 *Hallands Folkblad* 27 mars 1931.

143 *Ny Dag* 28 mars 1931.

grunden strejkbrytarna och därmed arbetsgivarna som var skyldiga till de våldsamma konfrontationerna, och genom att detta blev känt för allmänheten skulle trycket öka på arbetsgivarna som man då menade skulle tvingas gå med på en uppgörelse.

Ny Dag och kommunisternas strategi var att utmana strejkbrytarna, dels att få dem att självmant ge sig av genom hot och dels att konfrontera både dem och arbetsgivarna genom att bryta mot fridlysningen. På så vis ville man göra konflikten till en allomfattande kamp mellan arbete och kapital.¹⁴⁴

5.3.2 FCO:s Demonstration

En viktig händelse som speglar synen på arbetarrörelsens roll var FCO:s demonstration mot fridlysningen och strejkbrytarna 7 april. Demonstrationen nämndes inte i *Social-Demokraten* eller *Ny Tid* men beskrevs utförligt men på skilda sätt av *Hallands Folkblad*, *Ny Dag* och *Folkets Dagblad*. *Hallands folkblad* beskrev händelsen i enbart positiva ordalag och att inga andra, exempelvis kommunistiska, demonstrationer förekom och att flera kommunister inte heller deltog utan enbart såg på. *Hallands Folkblad* refererade Axel Ohlsson från Transportarbetarförbundet som uppmanade demonstranterna att ”i lugn och ordning gå hem och icke genom några oöverlagda tilltag förstöra de sympatier som de för sin rätt stridande bräd- och bjälkgårdsarbetarna åtnjuta långt in i det borgerliga lägret”. Denna uppmaningen skulle han ha gett med anledning av att en delegation direkt efter mötet skulle uppvakta landshövdingen med en resolution.¹⁴⁵

Ny Dag gav en lite annan bild av demonstrationen, första artikeln dagen efter var dock bara en redogörelse för demonstrationen. Men nästa dag kom en betydligt mer politiskt färgad artikel som redan i rubriken slog fast att ”reformisternas resolutioner och menlösa promenader hjälper inte”. Deltagarantalet hade förändrats från att i första artikeln ha varit ”icke mindre än 3200 arbetare” till ”cirka 3000”. Det stod vidare att arbetarna förklarade att demonstrationen var menlös eftersom den gick till folkparken och inte till det fridlysta hamnområdet. Tidningen återgav liknande delar av Axel Ohlssons tal som *Hallands Folkblad* men menade att det fick omvänd effekt eftersom det stred ”mot allt sunt arbetarförnuft” och ”Detta blev för mycket till och med för Halmstads fackföreningsfolk som annars städse är berett att åtlyda de paroller reformisterna ger ut. Det blev en jämn ström av folk från Folkparken ut till hamnområdet”. I *Ny Dag* uttrycktes besvikelse över att det saknades ”en speciell arbetarnas kamporganisation som med disciplin och organisation kan i ett fall som detta uppträda som massans ledare och avantgarde”. I samband med det slogs fast att ”en

¹⁴⁴Man kan läsa mer om hur den kommunistiska strategin iallafall var tänkt att rent praktiskt ta sig uttryck i den lokala dåvarande Sillénkommunisten Arthur Karlssons roman *Storm över staden*, Stockholm 1956 bl a. S 50-60, 99-112.

¹⁴⁵*Hallands Folkblad* 8 april 1931.

avdelning av röda frontförbundet för Halmstad är av påträngande behov”¹⁴⁶. Röda frontförbundet var ett förbund som bildades av de nordiska kommunistpartierna med inspiration från Tyskland efter ett möte i Köpenhamn augusti 1930 med uttalat syfte att vara ”proletariatets värnorganisation”¹⁴⁷. Förbundet var vid den här tiden i en slags uppbyggnadsfas men skulle några veckor senare spela en central roll vid begravningen av tre av de fem av offren i Ådalen¹⁴⁸. *Ny Dag* menade att resolutioner som utgår från att arbetarna inte ska skada strejkbrytarna är kontraproduktiva och att arbetarna istället skulle ”befinna sig på krigsfot”¹⁴⁹. Det lilla Sillénpartiets mål var att ta över den ledande rollen över arbetarklassen från SAP, detta skulle göras genom att göra ekonomiska strider till politiska¹⁵⁰.

Folkets Dagblad tog en mellanväg när de valde att dels betona den stora uppslutningen och den stora andelen fackliga fanor under den ”imponerande demonstrationen” som var en ”utomordentlig upptakt” och dels beklaga att demonstrationen inte konfronterade strejkbrytarna och inte utnyttjades bättre av FCO¹⁵¹.

Man kan skönja tidningarnas ideologiska och strategiska ingångar i deras syn på demonstrationens syfte. I *Hallands Folkblad* framställdes demonstrationen som ett bevis på att FCO och SAP hade kontrollen över arbetarna i Halmstad, tidningen betonade till och med Sillénkommunisternas perifera roll. Att SAP hade kontrollen över arbetarna var en förutsättning för att partiet skulle kunna förhandla med myndigheter och arbetsgivare, därför var demonstrationen ett meddelande både till de egna i arbetarrörelsen och till borgerliga. För *Folkets Dagblad* verkade demonstrationen i sig ha varit en bra bedrift från Halmstads arbetarrörelse men man beklagade att den inte utnyttjades bättre, den egna organisationen var lokalt i Halmstad allt för liten för att man skulle ha en egen roll viktig roll att spela. *Ny Dag* däremot, som hade en betydligt mer aktiv och större lokal partiorganisation än *Folkets Dagblads* Kilbomskommunister, förklarade (visserligen några dagar i efterhand) demonstrationen som ett misslyckande. *Ny Dag* tog likt *Folkets Dagblad* i nyhetsrapporteringen upp kampen för sitt partis intressen, och inriktade sig på att misskreditera SAP och reformismen och utmåla dem som en del av (klass)fienden.

146 *Ny Dag* 8 och 9 april 1931.

147 Röd Front – organ för Röda Frontförbundet nr 2 1931.

148 Johansson, Roger ”Folkhemmets tröskel” Eva Östberg (red.) Socialt och politiskt våld – Perspektiv på svensk historia, Lund (2002) s 107, Internationella Röda Hjälpens *När de stupade Ådalsarbetarna fördes till vila i Ådalens jord (1931)* (Film) Svenskt filmarkiv www.filmarkivet.se

149 *Ny Dag* 9 april 1931

150 Johansson, Roger 2001 s 99.

151 *Folkets Dagblad* 8 och 13 april 1931.

5.3.3 Olika strategier

Efter demonstrationen följde ökade konfrontationer mellan strejkbrytare och demonstranter vid det fridlysta området. Tidningarna uttryckte vitt skild syn på vad demonstrationerna kunde uppnå. I *Ny Tid* stod det i en talande artikel efter händelserna som skedde fredagen 24 april att ”Man förstår att det inte är organiserade arbetare som gör sig skyldiga till dylika våldsdåd. [...] Enligt uppgift var det i huvudsak människor från ett grannsamhälle till Halmstad som deltog i upptågen. [...] Enligt upplysningar från ansvarigt arbetarhåll i Halmstad äro uppträdandena på fredagskvällen att beteckna som rent ofog och av allt att döma var det kommunisterna som på förhand organiserat dem. [...] Från ansvarigt fackföreningshåll uppmanades de närvarande att under konflikten iakttaga ett värdigt uppträdande”.

Samtidigt riktade tidningen sig mot både arbetsgivarna och kommunisterna när man skrev att ”Den som sätter en krutdurk mitt i elden har inte rätt att förvåna sig över om det blir en explosion. Därmed har icke något försvar givits för demonstranterna. Det kan icke nog ofta upprepas att man icke vinner strejker med dylika metoder. Det enda som händer är att den fackliga rörelsens anseende nedsättes”¹⁵².

Hallands Folkblad refererade till vad de kallade ansvarskännande fackföreningshåll när även de skrev om händelserna 24 april: ”Även framhölls med skärpa av flera talare, att den våldstaktik, som börjat praktiseras, icke gagnar arbetarnas sak. Man måste se till att denna strid föres i överstämelse med de metoder, som vunnit burskap inom svensk fackföreningsrörelse”

Även *Social-Demokraten* var noga med att poängtera att ”Ansvariga arbetarledare uttalade därvid sin förkastelsedom över de våldsmetoder so kommit till användning, och manade till lugn och besinning”.¹⁵³

Folkets Dagblad vände sig till hela den svenska arbetarrörelsen och menade att ”arbetarorganisationer över hela landet måste å det skarpaste protestera”. Man skev också att de socialdemokratiska stadsfullmäktigeledamöterna instämde i hetsen som riktades mot ”de hederliga arbetarna som inte tänker tolerera dylikt patraske (strejkbrytarna, reds anm)”. Tiden efter att militären sattes in fram till dess att en uppgörelse mellan parterna nåddes var lugn. *Folkets Dagblad* förklarade detta med att FCO och SAP stod för ”en avblåsning av kampen mot brytarpaketet”¹⁵⁴. Detta är anledningen till osäkerheten i arbetarleden. Därtill kommer att de sillénska ledarna inte heller förstått sin uppgift.” Efter konflikten stod det i en artikel om strejkbrytarnas beväpning och organisering att ”Att det under dylika förhållanden måste tillgripas andra metoder från

¹⁵²*Ny Tid* 25 april 1931

¹⁵³*Hallands Folkblad* och *Social-Demokraten* 25 april 1931.

¹⁵⁴*Folkets Dagblad* 27 april 1931.

fackföreningarnas sida säger sig självt. De uppvaktningar som skett mot brytarna har i regel tillkommit rent spontant. Därför har de också i flesta fall givit ett negativt resultat. [...] I längden kan inte fackorganisationerna tolerera strejkbrytarnas pöbeluppträden. Och tillåter myndigheterna att trafiken fortsätter så måste fackföreningarna bilda sina egna skyddsvärn.”¹⁵⁵

Ny Dags strategi var att tillskriva Sillénkommunisterna en så stor roll som det gick. De skrev 27 april att polisen ”vill komma åt den organisation, som den räknar som proletarietets ledare - det kommunistiska partiet.” I artikeln stod vidare att Socialdemokraterna förrått arbetarna i Halmstad:

”Återigen har arbetarna genom dessa händelser fått ett tillfälle att göra jämförelser mellan kommunisternas och socialdemokraternas framträdande under en betydelsefull aktion för arbetarnas krav. Låxan har varit så grundlig att många socialdemokratiska arbetare ordentligt lärt om. [...] Förbittringen är stor i socialdemokratins egna led mot deras ledares klassförrädiska uppträdanden, mot deras bön att kosackerna ska stanna kvar och deras uppträdande vid varje tillfälle till strejkbrytarnas skydd.”

Tidningen anklagade också Kilbomarna för att de ”stått fullständigt på sidan om denna mäktiga arbetaraktion, där de inte hjälpt socialdemokraterna att 'lugna' massorna.”

Sillénkommunisternas roll framställdes såhär: ”För Kommunistiska partiet och den röda fackliga oppositionen är det av synnerlig vikt att inte förlora tempot i denna situation. Arbetarna radikaliserar, strider utlöses på olika fronter och utan målmedveten ledning. Det är partiet och RFO som skall ge den nödvändiga ledningen och fastheten åt alla dessa aktioner. [...] Det är vi som har det främsta ansvaret för proletarietets kampduglighet.”¹⁵⁶

Efter konfrontationerna på torsdagen 23 april började diskussionerna om en lokal generalstrejk för att med krav på bland annat strejkbrytarnas avlägsnande. Det var främst kommunisterna som drev på för detta. I *Ny Dag* kunde man fredag 24 april läsa att ”Kommunisterna i Halmstad ställer nu parollen lokal generalstrejk”, 25 april stod det ”Parollen: lokal generalstrejk, till seger vunnits, vinner genklang bland arbetarna”, 28 april hade en artikel den stora rubriken: ”Halmstads arbetare: genomför själva den lokala generalstrejken! Reformistledarna går emot den, men avgörandet står på arbetsplatserna” Kravet på generalstrejk fanns med ända fram tills dess att konflikten avblåstes, i *Folkets Dagblad* nämndes dock inget om sillénkommunisternas paroll utan här var det arbetarna själva som spontant skulle ha lyft frågan.¹⁵⁷

Det blev aldrig någon generalstrejk, vid ett möte med samtliga fackföreningars styrelser på måndagen 27 april beslöts att man skulle avvakta. Däremot beslöt mötet, enligt *Ny Tid*, att anta ett protestuttalande ”mot den stenkastning som förekommit mot av konflikten oberörda parter.”¹⁵⁸

¹⁵⁵*Folkets Dagblad* 8 maj 1931.

¹⁵⁶*Ny Dag* 27 april.

¹⁵⁷*Ny Dag* 24 april till 2 maj 1931, *Folkets Dagblad* 27 april 1931.

¹⁵⁸*Ny Tid* 28 april 1931.

I en ledare i *Ny Dag* från 4 maj, alltså efter konflikten, stod det såhär om de olika kampmetoderna:

”Hur gnällde inte alla sosseledare när demonstrationerna mot brytarna började. De varnade och hotade. 'Följ inte de kommunistiska bråkmakarna', 'ta det lugnt bara så ordnar sig nog saken', det var dessa arbetarförledares stående fraser. Och säkert kommer dessa herrar att nu söka bluffa med att det ändå var den 'lugna medlingen' som slutligen fällde utslaget till arbetarnas fördel.”¹⁵⁹

I ett referat från ett 1 maj-tal i Halmstad stod det i *Ny Tid*: ”Talanden framhöll bl. a. att metoden att använda strejkbrytare i lönekonflikter borde höra till ett övervunnet skede, numera möts man vi förhandlingsbordet förbund mot förbund. Ordningssvakt måste finnas i ett samhälle om det så är socialistiskt eller t.o.m. kommunistiskt. Den som skall ordna andra måste emellertid först och främst kunna hålla kontroll över sig själv, härav framspringer ett förtroendefullt förhållande mellan ordningsmakt och allmänhet. [...] Vi böra bekämpa tanke med tanke – icke med sten! Arbetarrörelsen [...] borde vid det här laget vara moget för att göra upp räkningen med de krafter som inom rörelsen söka framprovocera våldet.”¹⁶⁰

Hallands Folkblad skrev inför 1 maj ”Arbetarna vid tidigare tillfällen [...] funnits vara i besittning av den självttukt och disciplin, som alltid varit svensk arbetarrörelses adelsmärke.”¹⁶¹

5.3.4 Diskussion

Hallands Folkblad var den av de socialdemokratiska tidningarna som uttryckte mest förståelse demonstranter som agerade våldsamt mot FCO:s och SAP:s genom att ursäktade dem som rena reaktioner på strejkbrytarnas provokationer. Men bland samtliga socialdemokratiska tidningar fanns regelbundna uppmaningar om att arbetarna bland annat skulle visa ”disciplin” och ”hålla huvudet kallt”. När detta inte gjordes beror det på att de som deltog i konfrontationerna var ”ynglingar”, ”utomstående” eller ”kommunistelement”. Den socialdemokratiska arbetarrörelsen framställdes som bättre och mer resonlig än arbetsgivarna. Metoden att ta till strejkbrytare märktes som gammalmodig av tidningarna, men samtidigt stod det i tidningarna om organiserade strejkbrytarbyråer och om fler platser där strejkbrytare satts in den senaste tiden. Strejken vid brädgårdarna innefattade betydligt färre än strejken och sympatistrejkerne kring Ådalen men strejkbrytarna var nästan dubbelt så många¹⁶². Stefan Nyzell skriver i sin avhandling att de största kravallerna under strejken vid Nilsonska fabriken i Malmö 1926 innefattade uppåt 7000 personer och strejkbrytarna var strax över 60 stycken¹⁶³. Även om *Ny Dag* anger 5000 demonstranter tisdagen 21 april så ligger övriga tidningars siffror kring 1000-2000 med undantag för FCO:s

¹⁵⁹*Ny Dag* 4 maj 1931.

¹⁶⁰*Ny Tid* 2 maj 1931.

¹⁶¹*Hallands Folkblad*.

¹⁶²Ådalskommissionens rapport, Socialdepartementets konceljakt, 22 juli 1931, Dokumentutgåvan om Ådalen 1931 © SVAR 2002 s 17.

¹⁶³Nyzell 2009 s 15-16.

fredliga demonstration och massmöte.¹⁶⁴ Styrkeförhållanden mellan strejkbrytare och strejkande och storleken på den arbetarbefolkning som var möjlig att mobilisera verkar ha påverkat tidningarnas sätt att legitimera och dellegitimera våld och andra konfrontativa handlingar.

Att strejkbrytarna var ett brännande ämne i stort märktes tydligare i *Folkets Dagblad* och *Ny Dag*. De drog paralleller till andra arbetsmarknadskonflikter. Strejkbryteriet sågs också som ett aktuellt och eskalerande problem snarare än något gammalt. I båda tidningarna stod om metoder för att bekämpa strejkbrytarna. *Ny Dag* såg i Halmstad sitt eget kommunistiska parti som den ledande kraften, det var SKP och deras fackliga fraktioner som skulle leda kampen och till slut genomföra generalstrejken. *Folkets Dagblad* ville i konflikten istället belysa de metoder som tidningen ansåg vara de korrekta men för att undvika att skönmåla sina motståndare Sillénkommunisterna fick tidningen metoderna att framstå som spontana. *Folkets Dagblad* hade också ambitionen att den skärpta kampen mot strejkbrytarna och de radikalare kraven skulle framföras av FCO och inte från partier vilket *Ny Dag* motsatte sig helt.

Ofta påtalades i tidningarna samhörigheten och solidariteten mellan arbetarna men inte någonstans kunde jag läsa om något sådant mellan arbetarrörelsens partier. SAP och SKP-partierna missade aldrig en chans att misskreditera varandra ens när de tyckte lika. När Arthur Karlsson till synes ironiskt åtog sig att ”lugna massorna” brännmärkte de socialdemokratiska tidningarna honom som våldsverkar medan *Folkets Dagblad* istället tog honom på orden och menade att han höll med socialdemokraterna. *Ny Dag* tog upp de andra tidningarnas anklagelser i artiklar där de anklagade samtliga för borgare.

6 Slutdiskussion

Jag har i min pressanalytiska studie märkt stora skillnader i hur brädgårdskravallerna i Halmstad har skildrats. Det går att utskilja mönster i vad tidningarna väljer att betona och vad de väljer att utelämna. Dessa mönster ger uttryck för en diversifierad syn inom arbetarrörelsen våren 1931 på det politiska våldet som kampmetod, på arbetarrörelsen politiska roll och på vilka som var arbetarrörelsens motståndare. Definitiva och samlade svar på min frågeställning blir därför svåra att ge utom just på den sista frågan om och isåfall hur synen på våld och på arbetarrörelsens roll skiljde sig mellan partierna.

6.1 Tidningarnas förhållande till partiet

En slutsats som kan dras är att de tre partierna representerades väl av sina organ. De var inte bara

¹⁶⁴*Ny Dag* 22 april 1931.

noga med att framställa partierna på ett fördelaktigt sätt och de andra partierna negativt utan drog slutsatser och gav förslag på politiska handlingar som jag senare kan konstatera genomfördes av respektive partier. Exempel på detta är när *Ny Dag* pekade på behovet av ett avantgarde i demonstrationerna i form av en Röd Front-avdelning och redan några dagar senare beskrev *Ny Tid* och *Hallands Folkblad* hur kommunistiska element haft kontrollen över demonstrationerna och varit ansvariga för de våldsamma konfrontationerna. Ett annat exempel är hur hårt fördömandet av kommunisternas våld var i till exempel *Ny Tid* och att de skrev att det svenska samhället skulle ha medel att bemöta kommunisternas våldsmetoder och hur den socialdemokratiska stadsfullmäktigegruppen sedan valde att behålla polisförstärkningarna från Göteborg.

Kilbomskommunisterna förde debatten kring händelserna till riksdagen och vigde en av sju 1 maj-paroller till stöd åt brädgårdsarbetarnas strejk.

Enda tydliga undantagen från partilojaliteten var när *Folkets Dagblad* skrev positivt om Sillénkommunisternas paroll om generalstrejk och när *Social-Demokraten* återgav lika mycket som *Folkets Dagblad* av Kilbomskommunisternas interpellation i riksdagen. Tidningarnas nära koppling till partierna är kanske inte oväntad, samtliga chefredaktörer var ledande personer inom respektive partier, men det är ett viktigt konstaterande för vidare diskussion.

Per Olof Andersson ger i sin avhandling om lokalpress under 1880-1910 en bild av tidningarnas ganska lösa band till politiska partier.¹⁶⁵ Även om tidningarna i min undersökning räknades till större partiorgan med undantag för *Hallands Folkblad* och kanske *Ny Tid* som hade en lokal prägel så gav dessa en bild av att tidningar 1931 var hårt präglade av sina partier.

6.2 Våldet

Inställningen till politiskt våld inom arbetarrörelsen har varit fokus för den här uppsatsen. Även om denna visat sig se annorlunda ut över det politiska spektrumet som undersökts så kan inte en tydlig linje mellan våld och ickevåld dras, dessutom skiljde sig inställningen beroende på mot vem våldet utdelades.

Våldet mot strejkbrytarna visade sig vara det absolut mest tolererade och liknande argument för att rättfärdiga våldet användes av alla tidningar. Strejkbrytarna var provokatörer och om inte deras osolidariska beteende var kriminellt så sades deras bakgrund ha varit det, det var inte en fråga om huruvida de förtjänade att utsättas för våld eller inte utan om det var rätt taktik. De socialdemokratiska tidningarna såg strejkbrytarna som ett slags lockbete som skulle provocera fram våldsamheter och sätta arbetarrörelsen i dålig dager. Tidningarna uppmanade därför

¹⁶⁵ Andersson 1992 s 153.

arbetarbefolkningen till ”lugn” och ”självdisciplin” men när det kommer till våldsamer mot strejkbrytarna ursäktades också dessa ofta av att strejkbrytarna anfallit och demonstranterna handlat i nödvärn. *Folkets Dagblad* och *Ny Dag* var tydliga med att kampen mot strejkbrytarna skulle bedrivas konfrontativt för att dessa frivilligt skulle ge sig av och för detta behövde så stor del av arbetarbefolkningen som möjligt mobiliseras. När strejkbrytarna gav sig av framhölls tidningarnas respektive partiers föreskrivna taktiker som de riktiga. De socialdemokratiska tidningarna skrev att konflikten ”bilagts” eller att ”avtal träffats” medan *Ny Dag* tillskrev brädgårdsarbetarna en ”seger”.

Våldsamer mellan statsmakten och stadens arbetarbefolkning skildras olika beroende på tidningarnas syn på staten. Den klassiska marxistiska idén om staten som ett verktyg för den härskande klassens makt står i motsättning till förändringen i socialdemokratien från revolutionärt klassparti till parlamentariskt folkparti.¹⁶⁶ *Folkets Dagblad*, *Hallands Folkblad* och *Ny Dag* påpekar exempelvis lokala SAP:s makt genom faktumet att polisen står under stadsfullmäktiges kontroll eftersom det är staden som betalar deras löner. Att socialdemokraterna vid den här tiden hade majoritet i stadsfullmäktige samtidigt som delar av dess fullmäktigegrupp utgjordes av poliser ger en indikation på SAP:s komplexa inställning till stat och myndighet, inte minst efter att socialdepartementet som stod under en liberal regering också kopplats in. *Ny Dags* och *Folkets Dagblads* långa analyserande artiklar som uppmanade arbetarbefolkningen i Halmstad till handling visar att de två tidningarna och dess partier såg till att utnyttja brädgårdskravallerna. Samma slutsats drar Roger Johansson när han redogör för *Ny Dag* efter Ådalshändelserna.¹⁶⁷

Sammanfattningsvis kan man säga att graden tolerans av våldet mot polisen och fördömande av polisens agerande i stort går parallellt i tidningarna som från början är avvaktande men på onsdagen 22 april kulminerar bland samtliga tidningar för att efter kravallerna 23 och 24 april sjunka bland de socialdemokratiska tidningarna men öka för de kommunistiska.

6.3 Tidningens fysiska närvaro som påverkande faktor

En iakttagelse jag gjort är också att *Ny Dag*, *Folkets Dagblad* och *Hallands Folkblad* ibland visade en gemensam förståelse för arbetarbefolkningens agerande i Halmstad medan *Ny Tid* och *Social-Demokraten* på ett annat sätt konsekvent fördömde våldsutövandet. Gemensamt för de tre förnämnda tidningarna är att de alla hade lokal närvaro i form av antingen redaktion eller

¹⁶⁶Schüllerqvist, 1992 204-206.

¹⁶⁷Johansson 2002 s 116.

korrespondenter vilket jag inte funnit några indikationer på att de andra två skulle ha haft. Den lokala närvaron kan således ha haft en inverkan på bilden av brädgårdskravallerna som gick bortom de ideologiska och partipolitiska skillnaderna. *Hallands Folkblad* kan jämföras med tidningen *Arbetet* i Nyzells avhandling som också var en tidning med tydlig lokal förankring både geografiskt och i den lokala socialdemokratiska partiapparaten. Båda tidningarna bidrog i viss mån till en legitimering av våldet genom blockadannonser och uppmaningar till polisen att gå hårdare fram mot strejkbrytarna.

6.4 Inställningen till militären

En skillnad mellan de socialdemokratiska och kommunistiska tidningarna är också kritiken mot militären. Den återfinns knappt i de socialdemokratiska medan de två kommunistiska tidningarna riktade en skarp kritik mot att militären sattes in för att skydda strejkbrytare. Det tyder på att de socialdemokratiska inte längre stödde protesterna efter att SAP och FCO förlorat mycket av sin kontroll över arbetarbefolkningen till kommunisterna. Militärens insats innebar ett slut på kravallerna, *Ny Dag* och *Folkets Dagblad* med respektive partier kunde inte förmå arbetarbefolkningen att genomföra några nya protester förrän den lugna 1 majdemonstrationen. Här finner jag en betydande skillnad mot ådalshändelserna där demonstranterna inte bara konfronterade polisen utan också militären.

6.5 Arbetarrörelsen självbild

Frågan om arbetarrörelsen självbild är kanske den mest komplexa frågan att besvara enbart med en pressanalytisk studie. En bra jämförelse har varit Johanssons tabell med nyckelord från politiska bilder av skotten i Ådalen. Roger Johansson målar upp tre huvudsakliga bilder inom arbetarrörelsen med en kommunistisk, en socialdemokratisk och en vänstersocialdemokratisk/kilbomskommunistisk.¹⁶⁸ Vad gäller de två första är dessa nästa identiska med den bild tidningarna i min studie målar upp. Den första utgår från att strejkbrytarna och statsmakten angriper både facket och SKP i ”lappofascistisk anda” och den andra ser enskilda oresonliga arbetsgivare men SKP:s agerande som ett brott mot den fackliga legaliteten. Däremot har jag inte kunnat göra samma typ av gruppering som den vänstersocialdemokratiska/ kilbomskommunistiska som Johansson tänkt sig. Arthur Engberg och Karls Kilbom som Johansson anser vara denna grups förgrundsgestalter var chefredaktörer för två tidningar i min studie. Men dessa tidningar, som båda var stockholmstidningar, hade helt olika inställning till vilka strategier arbetarrörelsen borde använda

¹⁶⁸Johansson 2002 s 118.

sig av i Halmstad. Vänsteroppositionen eller klasspartisterna inom SAP som Johansson och historikern Bengt Schüllerqvist talar om bland vilka *Social-Demokratens* chefredaktör Arthur Engberg hade en ledande roll skiljer inte ut sig i min studie.

6.6 En grov gruppering av tidningarna

Avslutningsvis kan tidningarna i studien grovt delas in på två sätt:

Det första sättet är partipolitiska:

- 1. De socialdemokratiska tidningarna beskrev strejken, strejkbrytarna och polisens brutalitet som problem som främst rör de strejkandes ekonomiska kamp men vars konsekvenser kunde komma att skada arbetarrörelsen i stort på ett politiskt plan. Neutral inställning till militären.
- 2. De kommunistiska tidningarna beskriver strejken och konfrontationerna med strejkbrytarna som strider där arbetarklassen kunde segra och som borde utnyttjas. Polisen står på arbetsgivarnas och strejkbrytarnas sida. Militärens närvaro upprör och utnyttjas i tidningarnas agitation.

Det andra sättet handlar om tidningarnas närhet till händelserna:

- 1. *Ny Dag*, *Folkets Dagblad* och *Hallands Folkblad* har alla personer från tidningen på plats i Halmstad och tidningarna uttrycker en förståelse för demonstranterna i Halmstad oavsett deras aggressivitet eller passivitet.
- 2. *Ny Tid* och *Social-Demokraten* verkar inte ha haft personer på plats. Deras inställning till våldsamheterna är betydligt mer konsekvent medan deras inställning till polis och militär är mer pragmatisk.

7 Avslutning

Genom den här studien har jag på ett grovt vis tecknat olika bilder av en mycket specifik händelse. Uppsatsen innehåll och slutsatser skulle kunna användas i en jämförelse med annan forskning om arbetarrörelsen, arbetsmarknadskonflikter och politiskt och socialt våld kring samma tid.

Hur strejkande och demonstranter mobiliserades mot strejkbrytare verkar i förhållande till Johanssons och Nyzells studier av bruksorten Ådalen och storstaden Malmö ha skiljt sig åt. En intressant ingång för vidare forskning hade därför kunnat vara att undersöka hur konfrontationen mellan strejkande och strejkbrytare och mobiliseringen inför dessa skiljde sig mellan exempelvis städer, landsbygd och bruksorter. Annat som fördelaktigt skulle kunna komplettera uppsatsen är studier av tidningar från SAC, lantmannarörelsen eller att studera skillnaderna mellan hur lokalpress respektive rikstidningar skildrat våldsamma konflikter.

Källhänvisning

Otryckta källor

Halmstad stadsarkiv

Protokoll från Stadsfullmäktige, Halmstad Kommun 1931

Folkrörelsearkivet i Halmstad

Protokoll hållet vid förhandlingar rörande nytt kollektivavtal för trävarufirmor i Halmstad, 11 November 1930, 8 januari 1931, 22 januari 1931

Tryckta källor

Halmstads Arbetarekommun, *Halmstads arbetarekommun 90* 1985 : minnesskrift

Karlsson Arthur *Storm över staden*, Stockholm 1956

Landsorganisationens sekretariat *Cirkulär nr 618* Stockholm 1928

Landsorganisationens sekretariat *Cirkulär nr 638* Stockholm 1929

Sveriges Socialdemokratiska arbetarepartiets sjunde ordinarie kongress (kongressprotokoll)
Stockholm 1908

Socialdemokratiska partistyrelsens kommissions rapport och presskommunikéer Dokumentutgåvan
om Ådalen © Svar 2002

Ådalskommissionens handlingar Justitiekanslerns arkiv E III a:1167 RA Förhör med arbetsvilliga
Dokumentutgåvan om Ådalen 1931 © SVAR 2002

Ådalskommissionens rapport, 22 juli 1931, Socialdepartementets konceljakt, Ådalskommissionens
berättelse, Dokumentutgåvan om Ådalen © Svar 2002

Periodika

Fackföreningsrörelsen 1931-32

Folkets Dagblad 8 april till 12 maj 1931

Frihet 1931

Hallands Folkblad 9 mars till 2 maj 1931

Hallandsposten utvalda nummer mars, april och maj 1931

Halland utvalda nummer mars, april och maj 1931

Kommunistisk Tidsskrift 1931

Ny Tid 21 april till 3 maj 1931

Ny Dag 28 mars till 4 maj 1931

Röd Front 1931-32

Social-Demokraten 22 april till 3 maj 1931

Tiden 1931

Film

Internationella Röda Hjälpens *När de stupade Ådalsarbetarna fördes till vila i Ådalens jord* (1931)
(Film) Svenskt filmarkiv www.filmarkivet.se

Internet

”28 gripna när nazister attackerade antirasister” www.svt.se 15 december 2013 (Hämtat 2014-01-02)

Centerpartiets Idéprogram 2013 www.centerpartiet.se (Hämtat 2013-12-04)

Edvinsson, Rodney. *BNP per capita i Sverige 1800-2000* <http://www.historia.se/tableC.xls> (2013-11-25)

Folkpartiets partiprogram (2009) www.folkpartiet.se (Hämtat 2013-12-04)

Föremål - S 3726 – Hallands konstmuseum www.hallandskonstmuseum.se/samlingarna

Hallands Folkblad – www.svenskuppstagsbok.se (Hämtat 2014-01-02)

Jahre Blutmai – SPD mit dem Weimarer Staat aufs Engste verbunden, hämtat från <http://www.trend.infopartisan.net> (Hämtat 2013-12-29)

Miljöpartiets partiprogram www.mp.se (Hämtat 2013-12-04)

”Moderat ungdomsförbund kör 'strejkbrytarbuss'” och ”M-studenterna avbryter sin busslinje”
Metro 19-20 juni 2013 www.metro.se (Hämtat 2014-01-02)

Nationalencyklopedin – www.ne.se (Hämtat 2014-01-03)

”Personalen vågar inte arbeta” Svenska Dagbladet 7 november 2013 svd.se (Hämtat 2014-01-02)

Sverigedemokraternas partiprogram (2011) www.sverigedemokraterna.se (Hämtat 2013-12-04)

”Total vänsterextremister gripna av polis” www.svt.se 20 november 2013 (Hämtat 2014-01-02)

”Transport fick rätt i att utesluta SD-politiker” expo.se 26 april 2013 (Hämtat 2014-01-02)

Moderaternas handlingsprogram – Ett modernt arbetarparti för hela Sverige (2013)
www.moderaterna.se (Hämtat 2013-12-04)

Vår politik A-Ö: Arbetsrätt www.kristdemokraterna.se (Hämtat 2013-12-04)

Vänsterpartiets partiprogram (2012) www.vansterpartiet.se (Hämtat 2013-12-04)

Litteratur

Andersson, Karl-Johan, ”Brädgårdskonflikten i Halmstad 1931” *Tidsskriften Ale* 2002

Andersson, Per-Olof *Den kalejdoskopiska offentligheten* Växjö 2001 s 25-33

Dahlgren, Stellan och Florén, Anders *Fråga det förflutna – en introduktion till modern historieforskning* Lund 1996

Göranson, Valfrid *Banbrytare*, ABF Södra Halland 1975

Flink, Ingvar. *Strejkbryteriet och arbetets frihet* Uppsala 1978

Hägge, E., *Kungl Hallands regementes historia*, Halmstad 1964

Hirdman, Yvonne *Vi bygger landet: den svenska arbetarrörelsens historia från Per Götrek till Olof Palme*. Solna 1979

Johansson Roger, *Ådalen – minuterna som blev historia – Metodbok till en digital dokumentering* Lund 2006

Johansson, Roger, *Kampen om historien – Ådalen 1931: Sociala konflikter, historiemedvetande och historiebruk 1931-2000*, Lund 2001

Kennerström Bengt, *Kommunistisk facklig politik 1929-1932*, Arkiv, nr 1, 1972

Kuuse, Jan: *Strukturuomvandlingen och arbetsmarknadens organisering. SAF och dess motparter i en förändrad omvärld*, Stockholm 1986

Mattsson Allan, Johansson Thommy, Johansson Björn, Rosén Christer, Enegren Lennart och Svärth Jan-Erik ”*Kravallerna i Halmstad 1931 Studier av en strejk Bakgrund-Förlopp-Analys*” Brunnsvik 1977

Myrdal, Gunnar *Hur styrs landet* Borås 1972

Nyzell, Stefan *Striden ägde rum i Malmö – Möllevångskravallerna 1926 En studie av politiskt våld i mellankrigstidens Sverige*, Malmö 2009

Lindeborg, Åsa *Socialdemokraterna skriver historia - historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000* Stockholm (2001)

- Lindgren Lennart ”*Brädgårdskonflikten 1931 Hur skildrades de sk Halmstadkravallerna*” Halmstad Högskola 1999
- Lodenus, Anna-Lena *Tvåfrontskrig: Fackets kamp mot nazism och kommunism*, Hjalmarsson och Högberg 2002
- Olsson, Lars & Hult, Christer *Arbetshistoriska seminariet - Arbetets historia Föreläsningar i Lund 2* Lund 1988
- Roger Johansson, *Kampen om historien – Ådalen 1931: Sociala konflikter, historiemedvetande och historiebruk 1931-2000*, Lund 2001
- Rosén, J., m fl, *Hallands historia* Hallands läns landsting, Halmstad 1959
- Schüllerqvist, Bengt *Från kosackval till kohandel – SAP:s väg till makten (1928-1933)* Tiden 1992
- Svantesson Ida ”*(O)kärt barn har många namn - En pressanalytisk studie om strejkbrytarna vid oroligheterna i Ådalen den 14 maj 1931*” Linnéuniversitetet 2013
- Tosh, John *Historisk teori och metod* Lund 2011
- Östberg, Eva (red) *Socialt och politiskt våld*, Lund 2002
- Thullberg, Per & Östberg Kjell , *Den svenska modellen*, Lund 1994